

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**SOSYAL MEDYA BAĞLAMINDA HADİSLER (INSTAGRAM,
FACEBOOK VE TWITTER ÖZELİNDE)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Saliha Melek TELLİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fatih GÜMÜŞ**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında, Dr. Öğr. Üyesi Fatih GÜMÜŞ danışmanlığında, Saliha Melek TELLİ tarafından hazırlanan *Sosyal Medya Bağlamında Hadisler (Instagram, Facebook ve Twitter Özelinde)* adlı bu tez çalışması, 05/02/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Fatih GÜMÜŞ	
Üye	: Prof. Dr. Yavuz KÖKTAŞ	
Üye	: Doç. Dr. Abdulvehhab GÖZÜN	

ETİK BEYAN

Temel İslam Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Sosyal Medya Bağlamında Hadisler (Instagram, Facebook ve Twitter Özelinde)” adlı tezimi bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

05/02/2024

Saliha Melek TELLİ

ÖN SÖZ

İnsan, sosyal bir varlık olarak yaratılmıştır. Bundan ötürü insanlar tarih boyunca birbirleriyle iletişim halinde olma ihtiyacı duymuşlardır. İnsanların ihtiyaç duydukları iletişim, zamanla gelişim göstermiş ve etkili bir hal almıştır. İletişimin en güçlü araçlarından biri sosyal medya olmuştur. Sosyal medyanın kullanılması ile birlikte insanlığın ilgi alanına giren bütün konular platformlarda yerini almaya başlamıştır. İnsanların ilgi alanlarından bir tanesi ise dini konular olmuştur. Dolayısıyla sosyal medyadaki içerik üreticilerinden bazı inanç sahipleri bu alanla ilgili çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda Müslümanlar da dini konularla ilgili içerik üretmeye başlamıştır. Sosyal medyada açılan hesaplar incelendiğinde bazı sosyal medya hesaplarının Hz. Peygamber (s.a.v.) ile alakalı sözlere yer verdiğine şahit olunmuştur. Bu noktada açılan hesapların paylaşımlarına bakıldığında içerik üreticilerinin hadis diye yaptıkları paylaşımların bir kısmının hadis olmadığı görülmüştür. Bu durum sosyal medyada hadis paylaşımları hakkında bir çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu çalışma kapsamında Facebook, İstagram ve X (Twitter) gibi sosyal medya platformlarındaki bazı hadis içerikli hesapların paylaşımları mercek altına alınarak, bu paylaşımlarda yer alan bilgilerin doğruluğu hakkında tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

Bu süre zarfında bize her zaman güzel sonuçlar çıkaracağımıza inandıran, desteğini eksik etmeyen danışman hocam Dr. Fatih GÜMÜŞ hocama ve bu yolda kendime yoldaş edindiğim arkadaşım Nisanur YAZICI'ya ve her daim destekçim olan babam Yüksel ÖZTÜRK, annem Taliye ÖZTÜRK, eşim Muhammet TELLİ ve aileme teşekkürü borç bilirim.

Saliha Melek TELLİ

2024/Rize

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VII
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ	1
1. KAVRAMLAR VE İSTATİSTİKLER	4
1.1. İletişim, Medya ve Sosyal Medya Nedir?	4
1.1.1. İletişim.....	4
1.1.2. Medya.....	6
1.1.3. Sosyal Medya	7
1.1.3.1. Facebook.....	7
1.1.3.2. Instagram	8
1.1.3.3. X (Twitter).....	9
1.2. Sosyal Medya İstatistikleri ve Sayfa İncelemesi	9
1.2.1. Dünya Çapında İstatistikler	9
1.2.2. Türkiye Çapında İstatistikler	11
1.2.3. İncelenen Sosyal Medya Platformları	13
1.2.3.1. İncelenen Facebook sayfaları	13
1.2.3.2. İncelenen Instagram sayfaları	15
1.2.3.3. İncelenen X (Twitter) sayfaları:	16
2. HADİSLERİN SİHHAT DEĞERLENDİRMESİ	18
2.1. Sahih Hadis	18
2.1.1. Rivayet.....	18
2.1.2. Rivayet.....	20
2.1.3. Rivayet.....	21

2.1.4. Rivayet.....	22
2.1.5. Rivayet.....	24
2.1.6. Rivayet.....	25
2.1.7. Rivayet.....	27
2.1.8. Rivayet.....	28
2.1.9. Rivayet.....	30
2.1.10. Rivayet.....	31
2.1.11. Rivayet.....	32
2.1.12. Rivayet.....	34
2.1.13. Rivayet.....	36
2.1.14. Rivayet.....	37
2.1.15. Rivayet.....	38
2.1.16. Rivayet.....	39
2.1.17. Rivayet.....	40
2.1.18. Rivayet.....	42
2.1.19. Rivayet.....	45
2.1.20. Rivayet.....	47
2.1.21. Rivayet.....	48
2.1.22. Rivayet.....	49
2.1.23. Rivayet.....	50
2.1.24. Rivayet.....	51
2.1.25. Rivayet.....	53
2.1.26. Rivayet.....	54
2.1.27. Rivayet.....	55
2.2. Hasen Hadis	56
2.2.1. Rivayet.....	56
2.2.2. Rivayet.....	58
2.2.3. Rivayet.....	59
2.3. Zayıf Hadis.....	61
2.3.1. Rivayet.....	61
2.3.2. Rivayet.....	62
2.3.3. Rivayet.....	63

2.3.4. Rivayet.....	65
2.3.5. Rivayet.....	66
2.3.6. Rivayet.....	67
2.3.7. Rivayet.....	69
2.3.8. Rivayet.....	71
2.3.9. Rivayet.....	72
2.3.10. Rivayet.....	73
2.4. Mevzu’ Hadis	75
2.4.1. Rivayet.....	75
3. SONUÇ	77
KAYNAKÇA.....	79

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri

Tez Türü : Yüksek Lisans

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Fatih GÜMÜŞ

Hazırlayan : Saliha Melek TELLİ

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 92

ÖZET

SOSYAL MEDYA BAĞLAMINDA HADİSLER (INSTAGRAM, FACEBOOK VE TWITTER ÖZELİNDE)

Instagram, Facebook ve Twitter platformlarında açılan hesaplardan belirlenen 9 sosyal medya hesabında ortak olarak paylaşılan hadislerin sıhhat derecesini araştırmak için yapılan çalışma; Kavram ve İstatistikler, Sosyal Medya Bağlamında Hadis ve Sonuç olmak üzere üç ana bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde araştırmanın konusuna, yöntemine ve araştırmada yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir. Araştırmanın ilk bölümde iletişimin geçmiş zamandan günümüze kadar olan gelişimine yer verildikten sonra sosyal medyadan bahsedilmiştir. Bahsi geçen platformlarda çok fazla dini içerikli hesapların açılmış olması nedeniyle sınırlandırılmaya gidilerek belirlenen 9 sosyal medya hesabına dair bilgiler verilmiştir. Belirlenen hesapların paylaşımlarının çok olması nedeniyle sosyal medya platformlarındaki hesapların sadece 2022 yılı paylaşımlarının istatistiklerine yer verilmiştir. Araştırma esnasında yıl içindeki paylaşımların hepsini değerlendirebilmek adına yılın bitmiş olması gerekmekte olup günümüze en yakın yılın incelenmesi esas alınmıştır. İkinci bölümde ise araştırılan hadislerin Elbânî'ye göre sıhhat derecesi belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada zikredilen hadislerin Kütüb-i Sitte'de geçen kaynaklarına da yer vermeye çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise paylaşılan hadislerin sıhhat değerlendirmesi yapılmıştır. Konu ile ilgili ele alınan sosyal medya hesaplarından bazı içerik üreticileri ile bizzat görüşülüp hadis bilgileri konusunda bir takım sorular sorulmuştur. Bahsi geçen kişilerden hadis ilimleri noktasında yeterlilikleri tespit edilmeye çalışılmıştır ve yaptıkları paylaşımlardaki amaçları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Medya, Sosyal Medya, Paylaşım

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Basic Islamic Sciences

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Fatih GÜMÜŞ

Author : Saliha Melek TELLİ

Year : 2024

Pages : 92

ABSTRACT

HADITHS IN THE CONTEXT OF SOCIAL MEDIA (ESPECIALLY ON INSTAGRAM, FACEBOOK, AND TWITTER)

The study was conducted to investigate the authenticity of the hadiths shared in 9 social media accounts determined from the accounts signed up on Instagram, Facebook, and Twitter platforms; It consists of a three main chapters: Concepts and Statistics, and Hadith in the Context of Social Media, and the Conclusion. In the introduction section, the subject of the research, its method, and the sources used in the research are included. In chapter one of the research, the development of communication from past to present was discussed and then social media was mentioned. Information was given about 9 social media accounts that were limited since too many accounts with religious content existed on the mentioned platforms. Due to the high number of posts of the selected accounts, only the statistics of the posts of the accounts on social media platforms for 2022 are included. During the research, the year had to be over to evaluate all the posts during the year, and the basis was to examine the year closest to the present. In Chapter 2, the degree of authenticity of the researched hadiths according to Albânî is stated. In addition, an attempt was made to include the sources of the hadiths mentioned in the research in Kutub-i Sitte. In the conclusion section, the authenticity of the shared hadiths was evaluated. Some content producers from the social media accounts on the subject were personally interviewed and some questions were asked about hadith information. An attempt was made to determine the proficiency of the mentioned people in terms of hadith sciences and their aims in their posts were emphasized.

Keywords: Hadith, Media, Social Media, Post

KISALTMALAR

b.	: Bin, İbn.
b.y.	: Basım yeri yok.
C.	: Cilt
ed.	: Editör
f.	: Facebook
Hız.	: Hazret-i
i.	: İnstagram
No.	: Numara.
nşr.	: Neşreden.
ö.	: Ölüm Tarihi.
r.a.	: Radıyallâhu anh.
r.anha.	: Radıyallâhu anhâ.
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem.
TDK	: Türk Dil Kurumu
thk.	: Tahkik eden.
ts.	: Tarihsiz.
y.y.	: Yayıncı yok.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. HADİS Sözleri sayfası: Takipçisi 100.000'den fazla.....	13
Tablo 2. Ayetler ve Hadis-i Şerifler : Takipçi sayısı 10.000'den fazla.....	14
Tablo 3. Hadis-i Şerif: Takipçi sayısı 1.000'sen fazla.	14
Tablo 4. @salavati.serife : Takipçi sayısı 100.000' den fazla.	15
Tablo 5. @hergunbirhadis1 : Takipçisi sayısı 10.000'den fazla.....	15
Tablo 6. 1ichuzur : Takipçi sayısı 1.000'den fazla.	15
Tablo 7. hergunhadis : Takipçisi 100.000'de fazla.	16
Tablo 8. _Hadis_ : : Takipçi sayısı 10.000'de fazla.....	16
Tablo 9. _EbuHureyre_ : Takipçi sayısı 1.000'in üzerindedir.....	17

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dünya Çapında Dijital Kullanımı.....	10
Şekil 2. Dünyanın En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları	10
Şekil 3. Türkiye’de En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları	11
Şekil 4. Türkiye’de Facebook Kullanım İstatistiği.....	11
Şekil 5. Türkiye’de Instagram Kullanım İstatistiği	12
Şekil 6. Türkiye’de Twitter Kullanım İstatistiği	12

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Haberleşme tarih boyunca insanoğlunun önemli ihtiyaçlarından biri olmuştur. Günümüzde ise iletişim ihtiyacı çoğunlukla sosyal medya platformlarından giderilmeye çalışılmıştır. Sosyal medya platformlarının insanlar üzerindeki etkisini fark eden içerik üreticileri insanların ihtiyaçları çerçevesindeki bazı bilgileri paylaşım yaparak insanların hizmetine sunmaya çalışmışlardır. Lakin bu paylaşımları yaparken bazı içerik üreticilerinin uzmanlık gerektiren alanlarda kendini geliştirme ihtiyacı duymaksızın yaptığı paylaşımlar ile yanlış bilgileri insanlara sundukları gözlemlenmiştir. Hadis içeriklerinin paylaşım noktasında da bu gibi durumlarla karşılaşmıştır. Bu durum sosyal medya kullanıcılarının farkında olmadan mevzu' yahut zayıf rivayetleri sahih hadis olarak düşünmesine ya da sahih olan rivayetlerin sadece bir kısmının paylaşılması sebebiyle hadislerin yanlış anlaşılmasına yol açabilmiştir.

Bu araştırmada belirlenen platformlardaki sosyal medya hesaplarında 2022 yılında ortak olarak paylaşılan hadislere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında zayıf hadislerin daha çok ele alınmaya özen gösterildiği görülmüştür. Nazmi Koç'un araştırması¹ bu nitelikte olup belirlenen konularda zayıf olduğu düşünülen hadislere yer vermiştir. Yapılan bu çalışma da ise diğerlerinden farklı olarak zayıf hadisleri değil zikredilen üç platformda geçen aynı hadis incelenmiştir. Böylece sosyal medya kullanıcılarının önüne sıkça düşen birkaç hadisin sıhhat derecesi değerlendirilmiştir. Amaç sosyal medyada zikredilen hadislerin sıhhat derecesine karşı küçük de olsa bir bilgi edinmek olmuştur. Bu sayede toplumun dinin ikinci temel kaynağı olan hadisleri yanlış algılamalarının önüne geçilmesine yardımcı olunabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmada ilk olarak iletişim, medya ve sosyal medya hakkında bilgi verilmiş ve insan hayatındaki yerinden bahsedilmiştir. Dünya çapında ve Türkiye çapında sosyal medya kullanımlarına yer verilmiştir. Daha sonra ise Facebook, Instagram ve

¹ Nazmi Koç, *Sosyal Medyada Paylaşılan Hadislerin Sıhhat Değerlendirmesi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

X (Twitter) özelinde sosyal medya kullanımları ele alınmıştır. Bu platformlardaki sayfalar belirlenirken takipçi sayısına göre kategorileştirilmiştir. Takipçi sayıları çok (100.000 ve üzeri), orta (10.000 ve üzeri) ve az (1.000 ve üzeri) şeklinde belirlenen sosyal medya platformları Facebook, Instagram ve X (Twitter) olacak şekilde üç farklı hesap örnekleri alınmıştır. Böylece söz konusu kategoriler çerçevesinde toplam 9 hesap incelenmiştir. Bu şekilde hesapların takipçi sayısının çokluğuna göre yaptıkları paylaşımların sıhhat derecesinin değişip değişmediğinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada belirlenen hadislerin ortak özelliği, zikredilen üç farklı sosyal medya platformunun hepsinde paylaşılmış olmasıdır. Paylaşım sayısının çok olması hasebiyle belirlenen 9 sosyal medya hesabının sadece 2022 yılı paylaşımları esas alınmak suretiyle araştırma sınırlandırılmıştır. Belirlenen hesapların yaptıkları paylaşımlarda yazım hataları dahi olsa orijinaline uygun bir şekilde kayıt altına alınmıştır ve yapılan araştırmaya o şekilde yazılmıştır. Ardından kaynaklarda yer alan hadislerin orijinal metinlerine de yer verilmiştir. Sıhhat dereceleri çerçevesinde sahih, hasen, zayıf ve mevzu' şeklinde bölümlendirilmiştir. Kütüb-i sitte çerçevesinde belirlenen hadislerin aslî kaynaklarda yer alıp almadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Hadislerin sıhhati ile ilgili araştırma yapılırken hadis âlimlerinin söz konusu olan hadislerle ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Elde edilen hadislerin sıhhat derecesini belirlerken düzenli bir sistemde olmasını sağlamak için ele alınan bütün hadisler hakkında sıhhat değerlendirilmesi yapmış olan Elbânî (ö.1999)'nin hükümleri esas alınmıştır. Ayrıca değerlendirme kısımlarında diğer âlimlerin yorumlarına da yer vermeye çalışılmıştır. Dipnotta verilen erişim tarihleri araştırılan hadislerin en son teyit edildiği tarih olarak verilmiştir.

Araştırmanın Kaynakları

Kullanılan kaynaklarda belirlenen her hadis üzerine sıhhat bilgisi bulunan Elbânî'nin (ö. 1999) *Za'îfü'l-Câmi'i's-ş-şagîr ve ziyâdâtüh* eseri başta olmak üzere *Sahihi Terğîb ve't Terhîb*, *Silsiletü'l-eḥâdîsi'z-za'îfe ve'l-mevzû'a ve eseruhe's-seyyi'ü fi'l-ümme*, *Za'îfu Ebû Dâvûd*, *Za'ifu Sünen-i Tirmizî* gibi eserlerinden de faydalanılmıştır. Bununla birlikte İbnü'l Kayserânî'nin (ö. 507/1113) *Zahîretü'l-huffâz*, İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 597/1201) *el-İlelu'l-Mütenahiye*, İbnü'l Kattân'ın (ö. 628/1231) *Beyânü'l-vehm ve'l-ihâmi'l-vâkı'ayn fi kitâbi'l-Aḥkâm* Heysemî'nin (ö.

807/1405) *Mecma‘u‘z-Zevâ‘id*, Sehâvî’nin (ö. 902/1497) *el-Makâşidü‘l-hasene*, Süyûtî’nin (ö. 911/1505) *el-Câmi‘u‘s-Sağir*, Fettenî’nin (ö. 986/1578) *Tezkiratu‘l-mevzûât* adlı eserleri, çalışmaya kaynaklık eden bazı eserler arasındadır. Tez yazım aşamasında fikir ve yöntem için Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin Gül’e² ait olan çalışmalardan faydalanılmıştır.

² Recep Emin Gül, “Sosyal Medyada Paylaşılan Hadislerin Dinî Yaşantıya Etkisi: Balıkesir Üniversitesi Öğrencileri Örneği”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2021), 301-315 .

1. KAVRAMLAR VE İSTATİSTİKLER

1.1. İletişim, Medya ve Sosyal Medya Nedir?

1.1.1. İletişim

İnsanlar ilk devirden itibaren iletişim içerisinde olmuşlardır. İletişim hayatımızın büyük bir alanını kapsamıştır. İnsanların birbirleriyle iletişim kurmak için edindiği semboller gelişerek günümüzdeki halini almıştır. Eski Taş Devri'ne bakıldığında semboller çağı olarak nitelenmekle beraber iletişimleri hakkında net bir bilginin bulunmadığı görülmüştür.³ İlkel dönemlerde ateş ile iletişim sağlanmaya çalışılsa da insanlar kalıcı bir iletişim aracı bulma yoluna girmişler⁴ ve bununla birlikte yazıyı bulmuşlardır. İletişimde gelişim her dönem üstüne ekleyerek ilerleme sağlamıştır. Örneğin Sümerlerin yazıyı bulmasındaki önemli etkenlerden biri kilin kullanılmaya başlanması olmuştur. Daha sonra geliştirerek yazıyı bulmuşlardır. Yazı bulunduktan sonra kendini sürekli geliştiren insan, ilerleyen zamanlarda kâğıdı bulmuştur. Böylece insanlar düşüncelerini kolay bir şekilde aktarabilmişlerdir.⁵ Matbaanın bulunmasıyla beraber insanların düşünceleri daha fazla kişiye ulaşmaya başlamıştır. Haberleşmeler artmış ve ilk gazete 1609 yılında Strasbourg'da basılmıştır.⁶ Radyo ve televizyonun icadıyla iletişim daha geniş kitlelere yayılmış ve bu gelişimi internet takip etmiştir. Hayatımızın en büyük ihtiyaçlarından biri olarak yer alan iletişim Latince *communicato* kelimesinin karşılığı olmuştur. "Communicato" kavramının kökeni de, ortaklaşa ya da ortaklık kurma demek olan yine Latince "communis" kavramına dayandığı görülmüştür. Bu durum iletişimin esasının bir şeyleri ortak kılmaya dayanmakta olduğunu göstermiştir.⁷ "Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, "komünikasyon"⁸ olarak açıklanmıştır. İnsan doğası gereği yaşadığı duyguları ve edindiği bilgileri karşı tarafa aktarmak istemiştir. Toplumsal ilişkiler sistemi olarak iletişim şekillerini üçe ayırmak mümkündür: Kişinin kendisi ile olan

³ Gülcennet Öztürk Çelebi, "Tarih Öncesi Dönemlerde İletişim".Etkileşim 2 (Ekim 2018),142-156.

⁴ E. Özgür Gönenç, "İletişimin Tarihi", *İletişim Fakültesi Dergisi*, 18 (2012), 59.

⁵ Öztürk Çelebi, "Tarih Öncesi Dönemlerde İletişim", 142-156.

⁶ Gönenç, "İletişimin Tarihi", *İletişim Fakültesi Dergisi*, 69.

⁷ Yusuf Batar, "İletişim Modelleri Işığında Dini İletişimin Doğası", *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/2 (2020): 422.

⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri (TDK) "Güncel Türkçe Sözlük" (Erişim 03 Haziran 2021).

iletişimi, kişiler arası kurulan iletişim ve kitle iletişimi. Kişinin kendisini güdülemesi ve düşünerek benlik kavramını ortaya çıkarmasını kişinin kendisi ile olan ilişkisine örnek verilebilir. Jest ve mimiklerle birlikte düşüncelerini karşı tarafa belirtmesini de kişiler arası iletişim için örnek gösterilebilir. Son olarak kitle iletişimine örnek olarak kitle iletişim araçlarını kullanarak kitlesel bir üretim örnek verilebilir.⁹ İletişim çeşitleri ise sözlü, sözsüz, yazılı ve görsel olarak ele alınmaktadır:

Sözlü İletişim: Sözlü iletişim bir kanal aracı ile karşı tarafa aktarılması ile oluşmakla birlikte buna örnek olarak konuşma, telefon, televizyon gibi unsurlar gösterilebilmektedir. Ayrıca bu iletişim türünde dinleme ve algılama kabiliyetinin güçlü olması gerekmektedir.

Sözsüz İletişim: Kaynağın ve alıcının herhangi bir söz sarf etmeden birbirlerini anlamasıdır. İki kişinin sadece başlarını sallayarak birbirilerine selam vermesi buna örnek olarak gösterilebilir. Burada kişinin jest ve mimikleri, hareketleri, duruşu, giyimi, mesafesi ön plandadır.

Yazılı İletişim: Kişinin iletmek istediği bilgiyi yazılı halde karşı tarafa iletmesidir. Buna en güzel örnek kitaplar verilebilir. Ayrıca dergiler, makaleler, raporlar, elektronik postalar, mektuplar gibi yazılı malzemeler de bunun içinde yer almaktadır.

Görsel İletişim: Bu iletişim türünün diğer türlerden farkı nesneler ile yapılmasıdır. Web siteleri, afişler, marka logoları bu iletişim türüne örnek gösterilebilir. Bu iletişim alanı pazarlama da daha çok kullanılmaktadır.¹⁰

İletişim üzerinden yapılan tanımlara bakıldığında iletişimin sosyal bir olgu olduğu görülmektedir. Nitekim iletişimin sağlanması için kaynakla beraber bir alıcının da olması gerekmektedir. Bu temel unsurlar iletişimin toplumsal olduğunu göstermektedir. Kişi bulunduğu ortamın kültürünü, düşünce yapısını karşı tarafa iletişim yoluyla aktarabilmektedir. Bu aktarma durumu ise mevcut toplumsal yapıyı belirlemenin bir olanağı olduğu söylenebilir.

Türkçede “kitle iletişimi” kelimesi İngilizcede “Mass communication” kelimesinin karşılığıdır. Kitle, genel olarak bireylerin ve sosyal birliklerin

⁹ Çetin Hazar, “Kişilik ve İletişim Tipleri”, Selçuk İletişim 4/2 (2013), 135.

¹⁰ Ogesti, “İletişim Türleri Nelerdir İletişim Çeşitleri ve Şekilleri” (Erişim 23 Haziran 2021).

toplanmasıyla oluşan geniş sosyal gruplardır. İletişimdeki kitle ise; gönderilen mesajlara açık olan dağınık dinleyicileri, seyircileri ve okuyucuları ifade etmektedir. Kitle iletişimi; içerikleri belirli olan bazı sosyal yapıların ya da üyelerin teknik araçlar sayesinde farklı tipli insanlara belirledikleri sembolik içerikleri ulaştırmaya çalışmaktır.¹¹ Kitle iletişim araçları 3 şekilde ele alınabilir:

Sesli iletişim araçları: Radyo, telsiz gibi

Yazılı iletişim araçları: Kitap, gazete, dergi gibi

Görüntülü ve Sesli iletişim araçları: Telefon, televizyon, bilgisayar, tablet gibi.

Bu araçların toplamına genel anlamda “medya” denilmektedir.¹²

1.1.2. Medya

Medya, kendi içerisinde ikiye ayrılmıştır. Radyo, televizyon gibi tek yönlü iletişim araçlarının birbirini takip eden yayınları içeren geleneksel medya ve sosyal medya gibi platformları içinde barındıran, paylaşım odaklı ve tek yönlü olmayan yeni medya.¹³ Yeni medya tabiri esasında 1970’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Lakin son yirmi yılda teknolojinin gelişmesiyle birlikte kelime yeni bir anlam kazanmıştır.¹⁴ Yeni medya ile birlikte birçok şey değişmiştir. Kişiler geleneksel medyayla sınırlı şekilde sadece bilgiye ulaşabilirken yeni medya ile çoğu kişi gazeteci konumunda olup bilgiye ulaşmanın yanı sıra bilgiyi paylaşır hale gelmiştir. Bu yeni durumun olumlu yönü olmasıyla birlikte olumsuz yönünü de beraberinde getirmiştir. Nitekim geleneksel medya döneminde kısıtlı platformlarda belirli kişiler insanların düşüncelerini etkilemiştir. Medyayı yöneten kişilerin düşünce yapıları birçok insana sirayet etmiştir. Yeni medyada da bu durum daha karmaşık bir hâl almıştır. Yakın zamanda birçok kişi medya kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte medya üzerinden paylaşım oranı artmıştır. Bazı platformlarda bu durum farklı düşüncelerin varlığını ortaya koymada bir zenginlik olarak gözükse de bilgi karmaşası ve bilgi

¹¹ İbrahim Yenen, “Medya ve Din”, Din Sosyolojisi, ed.Niyazi AKYÜZ (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 423-433.

¹² Yenen, “Medya ve Din”, 426.

¹³ Alper Altunay, “Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya: Görüntü Yüzeyi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 27/1 (2012), 33-44.

¹⁴ Yenen, "Medya ve Din, 432.

kirliliğine de sebep olmuştur. Herhangi bir konu hakkında bilgisi olmaksızın paylaşımda bulunanların sayısı artmıştır. Bununla birlikte herhangi bir konu hakkında bilgi edinmek için bazı platformlara başvuranların sayısı da yükselmiştir. Yeni medya, hızlı bir şekilde doğru bilgiye ulaşım kolaylığı sağlayarak olumlu yönü olmasıyla birlikte hızlı bir şekilde doğru gösterilen yanlış bilgiye ulaşım olanağı sağlaması gibi olumsuz yönünü de beraberinde getirmiştir.

1.1.3. Sosyal Medya

Yeni medyanın ortaya çıkışı ile sosyal platformlar gelişmiştir. Bu platformlara genel olarak sosyal medya adı verilmiştir. Sosyal medya; temelinde internet ağına sahip olan kullanıcılar tarafından içeriğinin değişmesine olanaklar sağlayan platformlar bütünü olarak kullanılmıştır.¹⁵ Sosyal medya ile birlikte insanlar ses, görüntü, video gibi paylaşımları yapabilme imkânına sahip olmuşlardır. Sosyal medyanın başlangıcı 1980’de Usenet, 1991’de ise World Wide Webin ortaya çıkması ile gelişim göstermiştir. Gelişim gösterilen bu dönemde sosyalleşme için kullanılan internet ağına 1995 yılında oluşturulan *classmates.com* uygulaması ile ilk insanlar arası dijital sosyallik başlamıştır. Bu uygulamadan sonra 2000’li yıllarda Friendster, Myspace, Facebook gibi uygulamalar ortaya çıkmıştır.¹⁶ Sosyalleşmenin ilk dönemlerinde kişilerin ulaşım sağlayamadığı bu platformlar şirketler arası ya da belirli gruplar arası iletişimi sağlama amacı gütmüştür. Günümüzde ise bu uygulamalar üzerine birçok platform geliştirilmiştir. İnsanların yaşadığı döneme göre kullanılan platform ön planda tutulmuştur. Ön planda tutulan platform yaşanan döneme göre değişiklik göstermiştir.

Birçok sosyal medya uygulamasının varlığından ötürü sadece araştırmaya dâhil olan Facebook, Instagram ve X (Twitter)’i ele alındığından dolayı bu uygulamalara açıklık getirilmiştir.

1.1.3.1. Facebook

Facebook uygulaması resim, söz ve video paylaşımına olanak sağlayan ve aynı zamanda mesajlaşma özelliği de bulunan internet tabanlı bir sosyal medya

¹⁵ Nihat Oyman, “Sosyal Medya Dindarlığı”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2016), 129.

¹⁶ Oyman, “Sosyal Medya Dindarlığı”, 131.

uygulaması olarak tasarlanmıştır. Arkadaşlık isteği göndermekle birlikte kişilere birbirini takip etme olanağı sunmuştur. Arkadaşlık listesine tek yönlü ekleme yapılamamakla birlikte platformda açılan sayfalar tek taraflı takip etme imkânı Facebook 4 Şubat 2004 tarihinde Harvard Üniversitesi 2006 öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından kurulmuştur. Zuckerberg bu uygulamayı öğrencisi olduğu kendi üniversitesi olan Harvard Üniversitesi önce amacı ile yapmıştır. Harvard Üniversitesi öğrencileri bu uygulama sayesinde birbirleriyle iletişime geçmiştir. Daha sonra Boston'un etrafındaki okulları da bünyesine katmıştır. Hızla gelişen Facebook iki ay sonra Ivy Ligi okullarının tamamı için kullanılır hale gelmiştir. Bir sene sonra ise Amerika Birleşik Devletleri'nin tamamı için uygulama kullanılmaya başlanmıştır. Uygulamayı kullanan üyeler ilk kullanmaya başladığında sadece okulun vermiş olduğu e-posta ile giriş sağlayabiliyorken daha sonra bu sınır genişlemiştir. Bu uygulamanın kullanımı okullar ile sınırlı kalmayıp şirketler de kullanmaya başlamıştır. Bazı yaş sınırlandırmalarıyla birlikte 2006 yılında bütün e- postalar ile uygulamaya giriş yapılma imkânı verilmiştir. Platform zamanla gelişerek dünyanın en fazla ziyaret edilen uygulaması olmuştur.¹⁷

1.1.3.2. Instagram

Instagram uygulaması resim ve video paylaşım platformu olmakla birlikte mesaj bölümünü de özellikleri arasına almıştır Instagram 2010 yılında kurulmuştur. Öncelikle iPhone, iPad, iPod gibi aletlerde kullanıma sürülmüşken 2012 yılında Android 2.2 Froyo ve üstü yüklü kameralı telefonları da desteklemiştir. Kurucusu ise Kevin Systrom'dur. Platform 2012 yılında Facebook şirketine satılmıştır.¹⁸ Uygulama ilk kullanıma sunulduğu şekliyle kalmayıp kendini sürekli geliştirmiştir. Zamanla uygulama kendine *hikâye* özelliği sunarak bir gün uygulamada kalacak şekilde resim yahut video paylaşma özelliği getirmiştir. Facebook'un aksine bu uygulama takipçi temelli olmuştur. Bu platformda tek yönlü arkadaş takibi imkânı sunulmuştur. Ayrıca paylaşımların altına beğeni butonu ve yorum özelliği yapılarak tasarlanmıştır.

¹⁷ Oyman, "Sosyal Medya Dindarlığı", 134.

¹⁸ Oyman, "Sosyal Medya Dindarlığı", 137-138.

1.1.3.3. X (Twitter)

2006 Mart ayında Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone ve Evan Williams kişileri tarafından kurulmuştur.¹⁹ Twitter 2023’de ismini değiştirerek “X” adını almıştır. Bu platformda resim, video ve söz paylaşımı yapılmakla birlikte sözel paylaşımın ön planda olduğu görülmüştür. Uygulamanın kullanıma sunulduğu ilk dönemlerde sözel paylaşımında kullanılan harf sayısı 140 karakterden (harf) oluşmakta olduğu tespit edilmiştir. Zamanla bu sınırlandırma 280 karaktere kadar çıkartılmıştır. Bu platformda da Instagram gibi takipçi özelliği olmakla birlikte mesaj bölümünün de yer aldığı görülmüştür. Paylaşılan söz, resim ve videoları beğenebilme, yorum yapabilme, etkileşim sayısını görebilme ve retweet -paylaşılan bir bilginin kendi sayfanızda da paylaşılmasını sağlayabilme- imkânı sunmuştur. Bir fikir beyan etme konusunda diğer sosyal medya platformlarından daha ön planda olduğu görülmüştür. Nitekim uygulamanın gündem bölümü ile kişiler kendi görüşünü de dile getirebilme fırsatını bulmuştur. Ayrıca bu uygulama da kendini geliştirme imkânı ile birlikte Instagram uygulamasında olduğu gibi günlük durum özelliği de getirilmiştir.

Medya, insanlara her alanda bilgi alışverişi sağladığı gibi dini alanlarda da bilgi alışverişi sağlamıştır. Dini konularda sosyal medya kullanıcılarının ilgi alanlarına göre birçok hesap açılmıştır. Yapılan çalışma hadis alanı olduğu için hadis, sünnet yahut Hz. Muhammed (s.a.v.) adı altında olan sayfaları inceleme yoluna gitmiştir.

Dini sayfaların temelinde Diyanet İşleri Bakanlığının yapmış olduğu araştırmalara göre deneklerin %24,6’sı, dinî bilgi kaynağı olarak medyayı işaret etmişlerdir. Böylece toplumun neredeyse dörtte birinin, dini bilgilerini kitle iletişim araçlarından öğrendikleri açıkça ortaya çıkmıştır.²⁰

1.2. Sosyal Medya İstatistikleri ve Sayfa İncelemesi

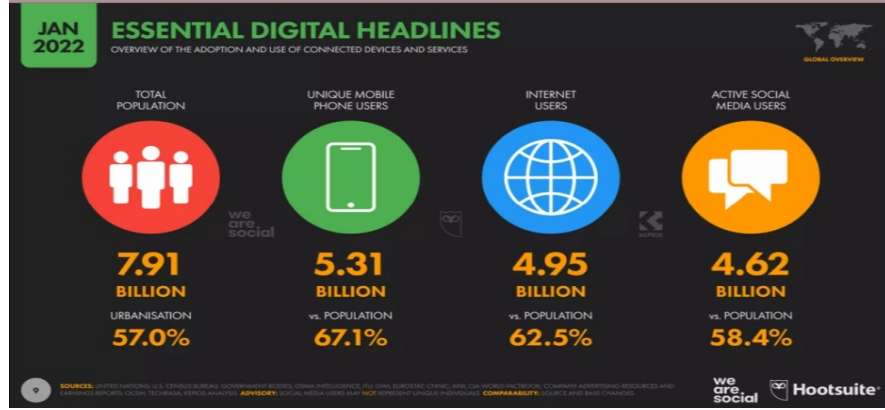
1.2.1. Dünya Çapında İstatistikler

Pandemi dönemi dolayısıyla sosyal medya kullanımında gözle görülür fark oluşmuştur. 2020 yılında, son üç yılın en hızlı sosyal medya kullanım artışı olmuştur.

¹⁹ Wikipedia, "Twitter" (Erişim 23 Haziran 2021).

²⁰ Abdurrahman Güneş, “Medyanın Olumsuz Din Algısına Etkisi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (2018), 209.

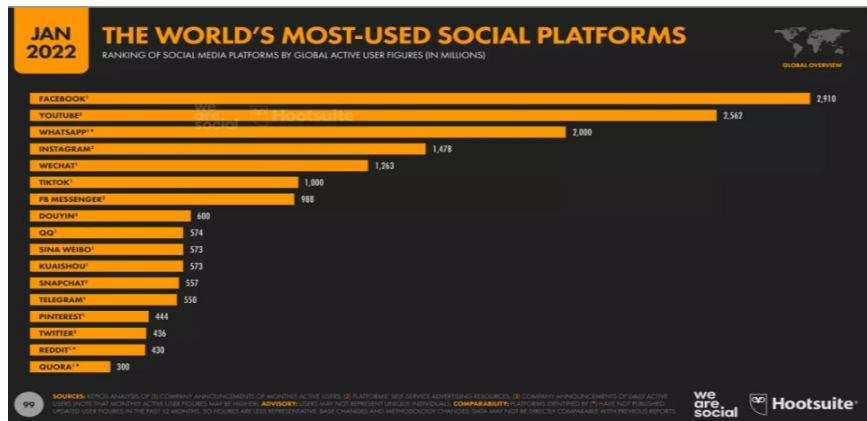
Sosyal medya kullananların sayısı 4 milyara ulaşmıştır. Sosyal medya kullanıcılarının 2022 yılındaki medya kullanım istatistikleri aşağıda verilmiştir.

Şekil 1. Dünya çapında dijital kullanımı

Dünyada 2022 yılında 8 milyara yakın insan bulunmakta olup insanların 5 milyar civarında cep telefonu kullanmakta olduğu tespit edilmiştir. 4 milyara yakın kişi interneti kullanmıştır. 4 milyar civarında telefon kullanıcısı aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu görülmüştür. İnsanların yarısından fazlasının aktif sosyal medya kullandığı gözlemlenmiştir.²¹ Bu da dijital bir dünyanın ne denli içinde olduğumuzu göstermiştir.

İnsanlar ilk aşamadan beri birbirleriyle iletişim halinde olmuştur. Zamanla mekânlar arası mesafeler azalmıştır. Teknolojinin de ilerlemesi ile beraber insanlar iletişim için geliştirilen teknolojik aletlerden yararlanmış ve insanların hayatlarının bir parçası haline gelmiştir.

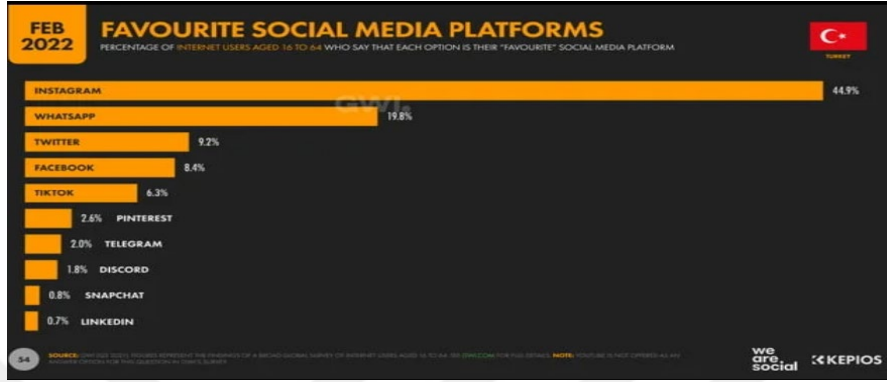

Şekil 2. Dünyanın en çok kullanılan sosyal medya platformları

²¹ Wearesocial, “Dünya Çapında Dijital Kullanım” (Erişim 01 Ocak 2024).

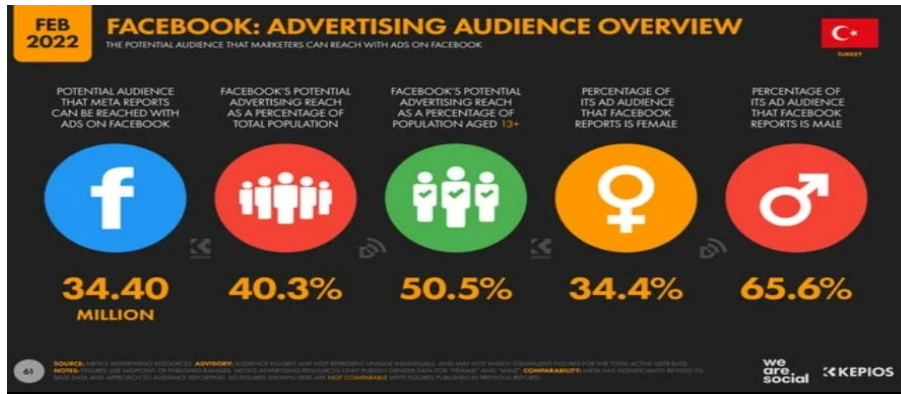
Dünyada sosyal medya uygulamalarında en çok kullanılan platform Facebook olmuştur. Bu platformu Youtube, Whatsapp, Instagram takip etmiştir.²²

1.2.2. Türkiye Çapında İstatistikler

Şekil 3. Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformları

Türkiye’de en fazla kullanılan sosyal medya platformlarının başında Instagram gelmiştir. Bunu daha sonra WhatsApp, Twitter ve Facebook takip etmiştir.²³

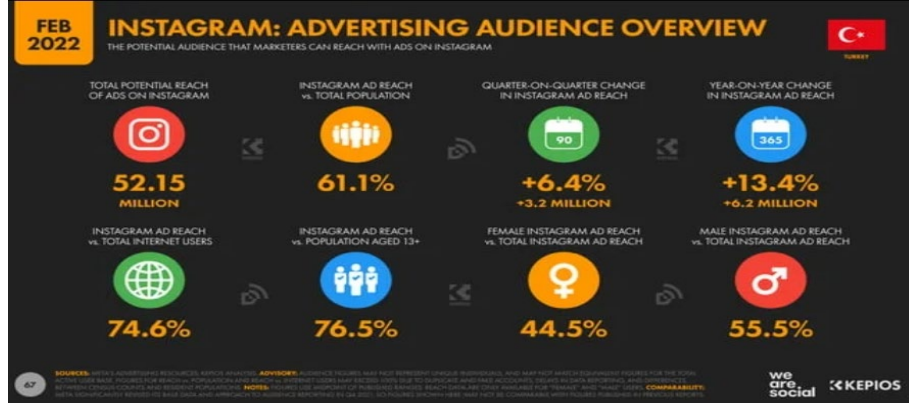
Şekil 4. Türkiye’de Facebook Kullanım İstatistiği

Türkiye’nin en çok kullanılan sosyal medya uygulamalarından biri olan Facebook, 2022 yılında 34 milyondan fazla kullanıcısı olduğu görülmüştür.²⁴

²² Wearesocial, "Dünyanın En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları" (Erişim 01 Ocak 2024).

²³ Wearesocial, "Türkiye’de En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları" (Erişim 01 Ocak 2024).

²⁴ Wearesocial, "Türkiye’de Facebook Kullanım İstatistiği" Erişim (01 Ocak 2024).

Şekil 5. Türkiye’de Instagram Kullanım İstatistiği

Türkiye’de en çok kullanılan diğer uygulama ise Instagram olduğu görülmüştür. 2022 yılında yaklaşık 52 milyon kullanıcısı olduğu tespit edilmiştir.²⁵

Şekil 6. Türkiye’de Twitter Kullanım İstatistiği

Türkiye çapında yapılan araştırmanın konusuna giren sosyal medya platformları incelendiğinde Instagram’da 52 milyon insanın hesabı olduğu ve açılan hesap sayısına göre ilk sırayı Instagram’ın yer aldığı görülmüştür. İkinci sırayı 34 milyon ile Facebook almıştır. X (Twitter)’in kullanıcıları ise 16 milyonu bulmuştur.²⁶ Bu üç platformun çok kullanılması ve etkisi dolayısıyla araştırma bu platformlar üzerinden yapılmıştır.

Günümüzde sosyal medya hayatın her alanına olumlu veya olumsuz etkiler bırakmıştır. Hayatın önemli bir parçası olan dini görüş ve yaşantı da bu durumdan etkilenmiştir. Dolayısıyla üzerinde çeşitli araştırmalar yapılan ve yapılması gereken bir alan olmuştur. Bu alandaki bir araştırmaya göre sosyal medya dindarlığının daha çok pazarlama dindarlığı ve gösterişçi dindarlık üzerine olduğu belirtilmiştir.

²⁵ Wearesocial, "Türkiye’de Instagram Kullanım İstatistiği" Erişim (01 Ocak 2024).

²⁶ Wearesocial, "Türkiye’de Twitter Kullanım İstatistiği" Erişim (01 Ocak 2024).

İnsanlar yapılan beğenilere, yorumlara göre paylaşım yaptıkları söylenmiştir.²⁷ Bu durum açılan bütün hesaplar için geçerli olmamıştır. Nitekim dini içerik üreten sosyal medya hesaplarının yöneticilerinden alınan dönüşlere bakıldığında yapılan paylaşımların beğeni uğruna olmayıp sosyal medya kullanıcılarına faydalı bilgiler sunmaya çalıştıkları için paylaşım yaptıkları görülmüştür. Faydalı bilgi sunmak için paylaşım yapılırsa dahi birçok kişi paylaşım yaptığı konu hakkında bizzat öğrenim görmediğini ifade etmiştir. Kendi kendilerini geliştirmekle beraber paylaşımlarında kaynak vermeye de dikkat etmediği görülmüştür.

Yapılan araştırma Facebook, Instagram ve X platformlarında takipçi sayısına göre ele alınan sosyal medya hesaplarının 2022 yılındaki hadis paylaşımları ele alınarak yapılmıştır.

Hadisler belirlenirken üç farklı sosyal medya platformunda hadislerin ortak ele alınmış olmasına önem gösterilmiştir. Nitekim bu şekilde sosyal medya da kullanıcıların önüne çıkabilecek hadislerin birkaçı belirlenmiştir. Üç farklı hesapta paylaşılan hadislerin kaynak derecesi incelenerek 2022 yılında paylaşılan hadis sayısına yer verilmiştir.

1.2.3. İncelenen Sosyal Medya Platformları

1.2.3.1. İncelenen Facebook sayfaları

Tablo 1. HADİS Sözleri²⁸ sayfası: Takipçisi 100.000'den fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
HADİS Sözleri	29 Hadis	5 Hadis	535 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Buhârî (<i>el-Câmi'u's-şahîh</i>), Müslim (<i>el-Câmi'u's-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), Nesâî (<i>Sünen</i>), İbn Mâce (<i>Sünen</i>), İbn Ebî Şeybe (<i>Musannef</i>), Münâvî (<i>Feyzü'l kadir</i>), Deylemi (<i>Müsnedü'l-Firdevs</i>), Süyûtî (<i>Câmi'u'l-Ehâdîs</i>), Ali el-Müttakî (<i>Kenzu'l-Ummal</i>), Elbânî (<i>Sahîh-i Ebû Dâvûd</i>), Taberânî (<i>el-Mu'cemu'l-Evsat, el-Mu'cemu's-Sağir</i>)			

²⁷ Oyman, "Sosyal Medya Dindarlığı", 139.

²⁸ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 07 Temmuz 2023).

Yapılan araştırmada ortak zikredilen hadislerden elde edilen 42 hadis en fazla bu sayfada geçmiştir. Takipçi sayısı erişim tarihinde 1 milyonun üzerine çıkmıştır. Paylaşımlarında ciddi oranda kaynaksız hadis mevcut olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca farklı sayfaların paylaştığı hadislere de yer verdiği görülmüştür. Ortak olarak paylaşılan hadisler içerisinde de 5 tane kaynak verilmeden hadis paylaşımına yer vermiştir.

Tablo 2. Ayetler ve Hadis-i Şerifler²⁹ : Takipçi sayısı 10.000’den fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
Ayetler ve Hadis-i Şerifler	—	—	23 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: İncelenen sosyal medya hesabının üç farklı sosyal medya platformunda ortak geçen hadisi bulunamamıştır.			

İncelenen hesap 2022 yılında toplam 23 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının erişim tarihinde 24 bin civarı olduğu görülmüştür. Üç farklı sosyal medya platformunda ortak olarak paylaşılan hadis bu hesapta yer almamıştır.

Tablo 3. Hadis-i Şerif³⁰: Takipçi sayısı 1.000’den fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
Hadis-i Şerif	17 Hadis	—	324 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Buhârî (<i>el-Câmi ‘u’s-şahîh</i>), Müslim (<i>el-Câmi ‘u’s-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), İbn Mâce (<i>Sünen</i>), Ahmed b. Hanbel (<i>Müsned</i>)			

İncelenen hesap 2022 yılında toplam 324 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının erişim tarihinde Bin civarı olduğu görülmüştür. Ortak olarak paylaşılan hadisler arasından 17 hadisi kaynaklı olarak paylaşmıştır. Üç farklı platformda ortak olarak paylaşılan hadisler arasında kaynak verilmeden hadis paylaşımı yapılmadığı görülmüştür.

²⁹ Facebook, "Ayetler ve Hadis-i Şerifler" (Erişim 07 Temmuz 2023).

³⁰ Facebook, "Hadis-i Şerif" (Erişim 23 Temmuz 2023).

1.2.3.2. İncelenen Instagram sayfaları

Tablo 4. @salavati.serife³¹: Takipçi sayısı 100.000' den fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
salavati.serife	8 Hadis	3 Hadis	226 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Müslim (<i>el-Câmi 'u 'ş-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), Ahmed b. Hanbel (<i>Müsned</i>), Taberani (<i>el-Mu'cemu 'l-Evsat, el-Mu'cemu 's-Sağîr</i>)			

Ele alınan sosyal medya hesabı 2022 yılında 226 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının erişim tarihinde 800 bin civarında olduğu görülmüştür. Araştırmada incelenen hadislerden 8 tanesinin kaynaklı olarak 3 tanesinin ise kaynak verilmeden paylaşıldığı görülmüştür.

Tablo 5. @hergunbirhadis1³² : Takipçisi sayısı 10.000'den fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
hergunbirhadis1	27 Hadis	2 Hadis	279 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Buhârî (<i>el-Câmi 'u 'ş-şahîh</i>), Müslim (<i>el-Câmi 'u 'ş-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), İbn Mâce (<i>Sünen</i>), Nesâî (<i>Sünen</i>), Ahmed b. Hanbel (<i>Müsned</i>), Suyûtî (<i>el-Câmi 'u 'ş-Sağîr</i>)			

Ele alınan hesap 2022 yılında 229 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının erişim tarihinde 50 bin civarı olduğu görülmüştür. İncelenen hadisler arasında 27 tane kaynaklı hadis paylaşırken 2 tane kaynak verilmeden hadis paylaşmıştır.

Tablo 6. lichuzur³³ : Takipçi sayısı 1.000'den fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
lichuzur	10 Hadis	1 Hadis	41 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Buhârî (<i>el-Câmi 'u 'ş-şahîh</i>), Müslim (<i>el-Câmi 'u 'ş-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), Nesâî (<i>Sünen</i>)			

³¹ Instagram, "salavatiserife" (Erişim 23 Temmuz 2023).

³² Instagram, "hergunbirhadis1" (Erişim 23 Temmuz 2023).

³³ Instagram, "lichuzur" (Erişim 23 Temmuz 2023).

Ele alınan sayfa 2022 yılında 41 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının, erişim tarihinde 10 bin olduğu görülmüştür. İncelenen hadislerden 10 tanesini kaynaklı şekilde paylaşırken 1 tanesinin kaynak vermeden paylaşıldığı görülmüştür.

1.2.3.3. İncelenen X (Twitter) sayfaları:

Tablo 7. hergunhadis³⁴ : Takipçisi 100.000’de fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
hergunhadis	27 Hadis	—	446 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Buhârî (<i>el-Câmi ‘u’s-şahîh</i>), Müslim (<i>el-Câmi ‘u’s-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), Nesâî (<i>Sünen</i>), İbn Mâce (<i>Sünen</i>), Süyûtî (<i>el-Câmi ‘u’s-Sagîr</i>)			

Araştırılan hesap 2022 yılında 446 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının, erişim tarihinde 400 binin üzerinde olduğu görülmüştür. İncelenen hadislerden 27 tanesini kaynaklı paylaştığını ve incelenen 42 hadis içerisinde kaynaksız paylaşım yapmadığı görülmüştür.

Tablo 8. _Hadis_³⁵: Takipçi sayısı 10.000’de fazla.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
Hadis	7 Hadis	—	188 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Buhârî (<i>el-Câmi ‘u’s-şahîh</i>), Müslim (<i>el-Câmi ‘u’s-şahîh</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>)			

Ele alınan hesap 2022 yılında 188 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısının erişim tarihinde 70 bin civarı olduğu görülmüştür. Araştırılan hadislerden 7 tanesini kaynaklı paylaştığını ve kaynak vermeden hadis paylaşmadığı görülmüştür.

³⁴ X, "hergunhadis" (Erişim 23 Temmuz 2023).

³⁵ X, "_Hadis_" (Erişim 23 Temmuz 2023).

Tablo 9. _EbuHureyre_³⁶ : Takipçi sayısı 1.000’in üzerindedir.

Sayfa Adı	Kaynaklı Ortak Paylaşılan Hadisler	Kaynaksız Ortak Paylaşılan Hadisler	Paylaşılan Toplam Hadis
EbuHureyre	13 Hadis	—	107 Hadis
Kullanılan Kaynaklar: Müslim (<i>el-Câmi ‘u’ş-şahîh</i>), Ebû Dâvûd (<i>Sünen</i>), Tirmizî (<i>Sünen</i>), Nesâî (<i>Sünen</i>), İbn Mâce (<i>Sünen</i>), Ahmed b. Hanbel (<i>Müsned</i>), İbn Ebî Şeybe (<i>Musannef</i>)			

İncelenen hesap 2022 yılında 107 hadis paylaşmıştır. Takipçi sayısını, erişim tarihinde 5 bin civarı olduğu görülmüştür. Ele alınan hadislerden 13 tanesini kaynaklı paylaştığını ve kaynak vermeden hadis paylaşmadığı görülmüştür.

³⁶ X, "_EbuHureyre_" (Erişim 23 Temmuz 2023).

2. HADİSLERİN SİHHAT DEĞERLENDİRMESİ

Araştırmada Instagram, Facebook ve X platformlarında sosyal medya kullanıcılarının karşısına çıkabilecek paylaşılan birkaç hadisin sıhhat derecesine bakılmıştır. Instagram, Facebook ve X platformlarında açılan hesaplar arasından seçilen 9 hesapta ortak paylaşılan 42 tane hadisin olduğu görülmüştür. Paylaşımında yer alan kaynaklar dâhil nasıl paylaşım yapıldıysa orijinaline uygun bir şekilde yazılarak araştırmada yer vermeye çalışılmıştır. Araştırılan sosyal medya hesapları şu şekildedir:

Facebook: HADİS Sözleri, Hadis-i Şerif, Ayetler ve Hadis-i Şerifler

Instagram: @lichuzur, @hergünbirhadis1, @salavati.serife

X: @hergunhadis, @_EbuHureyre_, @_Hadis_

2.1. Sahih Hadis

2.1.1. Rivayet

f/ HADİS Sözleri

“İnsanlara merhamet göstermeyen kimseye Allah da merhamet etmez.”³⁷
(Buhârî, Edeb, 18)³⁸”

Sayfa yöneticisi hadisin sadece son kısmını paylaşmıştır. Lakin yapılan paylaşımda tercüme ile kaynağın birebir uyuşmadığı görülmüştür. Paylaşılan hadisin Buhari’nin “Tevhîd”³⁹ başlığında geçtiği tespit edilmiştir. Kaynağın orijinal metni ve tercümesi şu şekildedir:

قَبْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ جَالِسًا،
فَقَالَ الْأَقْرَعُ: إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ:
مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ

Rasûlullah (s.a.v.) torunu el-Hasen ibn Ali'yi öptü, o sırada yanında el-Akra' ibn Habis et-Temîmî oturmakta idi. el-Akra': -Benim on tane çocuğum vardır, onlardan hiçbirini öpmedim, dedi. Rasûlullah (s.a.v.) ona doğru baktı, sonra da: -

³⁷ Facebook, HADİS Sözleri, (Erişim 23 Temmuz 2023).

³⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, “el-Câmiu's-sahîh”, nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001) , "Edeb", 18.

³⁹ Buhârî, "Tevhîd", 2.

Merhamet etmeyene merhamet olunmaz, buyurdu.

f/Hadis-i Şerif

“Merhamet etmeyen, merhamet görmez.”⁴⁰ (Buhârî, "Edeb", 18; Müslim, "Fedâil", 65)”

Paylaşılan hadis müttefekun aleyhtir. Zikredilen hadisin tercümesi Buhârî’nin eserinde yukarıda verilen şekilde geçerken Müslim’de geçen hadisin orijinal metni şu şekildedir:

“إِنَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ”

i/İchuzur

“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”⁴¹ (Buhari, Tevhid, 2)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

“لَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ”

x/@hergunhadis

“İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez.”⁴² (Müslim, Fedail, 66)”

Söz konusu hadisin belirtilen kaynakta geçtiği görülmüştür. Orijinal metni ise şu şekildedir:

“مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ”

İncelenen sosyal medya hesaplarında ortak olarak paylaşılan bu hadis için sadece Buhârî ve Müslim kaynak olarak gösterilmiştir. Sosyal medya kullanıcılarının sayfalarında görülmesi muhtemel olan bu hadis Müttefekun aleyhtir. Kütüb-i Sitte’nin farklı eserlerinde de paylaşılan hadisin kaynakları şu şekildedir:

Tirmizî, “Birr”, 12⁴³/ “Zühd”, 48; Buhârî, “Edeb”, 27

⁴⁰ Facebook, Hadis-i Şerif, (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁴¹ Instagram, Ichuzur, Erişim (23 Temmuz 2023).

⁴² X, hergunhadis, Erişim (23 Temmuz 2023).

⁴³ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, “Sünen”, (Beyrut: Dâru’l- Garbi’l İslamî, 1998), “Birr”, 12.

2.1.2. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“Küçüklerimize şefkat etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan kişi bizim yolumuzda değildir.⁴⁴ (Tirmizî, “Birr”, 15)”

Belirtilen sosyal medya hesabının vermiş olduğu kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Hesapta paylaşılan hadisin orijinal metni ise şu şekildedir:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيُوقِّرْ كَبِيرَنَا، وَيَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ.

i/hergunbirhadis1

“Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği emredip\ teşvik edip kötülükten sakındırmayan\uzaklaştırmayan bizden değildir.⁴⁵ (Tirmizî, Birr, 15)”

Söz konusu sosyal medya hesabında paylaşılan hadisin kaynağının ve tercümesinin doğru olduğu tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

x/hergunhadis

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir.⁴⁶ (Tirmizî, Birr, 15)”

Araştırmada sayfa yöneticisinin belirtilen hadisin kaynağını doğru vermekle birlikte hadisi kısa paylaştığı görülmüştür. Lakin bu durum hadisin anlamında herhangi sakıncaya neden olmamıştır. Hadisin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan bu hadis için Tirmizî: “Bu hadis hasen garibtir. Amr b. Şuayb’ın, Muhammed b. İshâk’tan rivâyet ettiği hadis ise hasen sahihtir.” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Elbânî ise zikredilen bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.⁴⁷

⁴⁴ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁴⁵ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁴⁶ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁴⁷ Nâsırüddin el-Elbânî, “Sahih ve Za’îf el-Câmiu’s Sağir ve Ziyâdetihi” (Beyrut: Mektebetü’l İslâmiyye, 1979), 958.

2.1.3. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“Bir mü'min, güzel ahlâkı sayesinde, gündüz oruç tutup gece namaz kılan kimselerin derecesine ulaşır.⁴⁸ (Tirmizi)”

Araştırmada sadece Tirmizî olarak kaynak verilen hadis sosyal medya hesabında paylaşılan tercümesi ile Tirmizî'de bulunamamıştır. Bu hadise anlam bakımından en yakın yine Tirmizî'nin eserinde ulaşılmıştır.⁴⁹ Büyük ihtimalle içerik üreticisi bu rivayeti aktarmaya çalışmıştır. Ayrıca Tirmizî bu hadis için garib demiştir. Hadis şu şekildedir:

مَا مِنْ شَيْءٍ يُوضَعُ فِي الْمِيزَانِ أَثْقَلُ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ، وَإِنَّ صَاحِبَ حُسْنِ الْخُلُقِ لَيَبْلُغُ بِهِ دَرَجَةً
صَاحِبِ الصَّوْمِ وَالصَّلَاةِ

Mizana koyulan hiçbir şey güzel ahlaktan daha ağır değildir. Güzel ahlak sahibi kimse bu güzel ahlakıyla namaz kılan oruç tutan kimselerin sevâbına ulaşır.

Ebî Derdâ'nın rivayet ettiği hadis için Elbânî sahih demiştir.⁵⁰

i/hergunbirhadis1

“Bir mü'min, güzel ahlâkı sayesinde, gündüz oruç tutup gece namaz kılan kimselerin derecesine ulaşır.⁵¹ (Ebû Dâvud, Edeb 7)⁵²”

Sosyal medya hesabının yöneticisi paylaştığı hadisin kaynağının doğru olduğu ve yapılan tercümenin aslına uygun yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ

x/hergunhadis

“Bir mü'min, güzel ahlâkı sayesinde, gündüz oruç tutup gece namaz kılan kimselerin derecesine ulaşır.⁵³ (Ebû Dâvud, Edeb, 7)”

⁴⁸ Facebook, "HADİS Sözlere" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁴⁹ Tirmizî, "Birr", 62.

⁵⁰ Elbânî, “Sahih ve Za'if el-Câmiu's Sağır ve Ziyâdetihi”, 1067.

⁵¹ Instagram, "hergunbirhadis1" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁵² Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî “Sünen”, thk. M. Muhyiddin Abdülhamîd (Beyrut: El-Mektebetü'l 'Asriyye, ts.), "Edeb", 7.

⁵³ X, "hergunhadis" (Erişim 23 Temmuz 2023).

Sosyal medya platformlarında paylaşılan bu hadise Ebû Dâvûd ve Tirmizî kaynak olarak gösterilmiştir. Ebû Dâvûd'da geçen haliyle Elbânî sahih demiştir.⁵⁴ Sadece Tirmizî olarak belirtilen kaynakta da paylaşılan hadisin aynısına ulaşamamış, benzer hadise ulaşılmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi benzer hadise de Elbânî sahih demiştir. Belirtilen hadisi sadece bir hesap kaynak belirtmeden paylaşmıştır.

2.1.4. Rivayet

f/HADİS Sözlari

“Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanın en zayıf derecesidir.”⁵⁵ (Müslim, İmân 78) ”

İncelenen hadisin kaynağının ve tercümesinin doğru bir şekilde sosyal medya hesabında paylaşıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ
الْإِيمَانِ

f/Hadis-i Şerif

“Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse en azından kalben karşı koysun.”⁵⁶ (Müslim, "İmân", 78) ”

Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir sadece hadisin son kısmı olan “bu imanın en zayıf derecesidir” cümlesine yer vermemiştir. Hadis, sayfa yöneticisinin belirttiği kaynakta geçtiği görülmüştür. Yukarıda hadisin orijinal metni paylaşılmıştır.

i/hergunbirhadis1

“Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle

⁵⁴ Elbânî, “Sahih ve Za'if el-Câmiu's Sağir ve Ziyâdetihi”, 370.

⁵⁵ Facebook, "HADİS Sözlari" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁵⁶ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

*düzeltilme cihetine gitsin ki, bu imanın en zayıf derecesidir.*⁵⁷ (Müslim, İmân 78) ”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Yukarıda orijinal metni paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

*“Sizden her kim bir kötülük veya çirkin bir şey görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirmeye çalışsın ona da gücü yetmezse kalbiyle onu hoş görmeyip kabullenmesin ki bu da imanın en zayıf derecesidir.”*⁵⁸ (Müslim, İman 78) ”

Hadisin orijinalinde geçen مُنْكَرًا kelimesini “kötülük veya çirkin” olarak tercüme etmiştir. Kelimenin iki anlamada gelebileceği düşünülerek paylaşımda yer verdiği düşünülmüştür. Yukarıda orijinal metni paylaşılmıştır.

x/_EbuHureyre_

*“Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin, eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse, kalben karşı koysun. Bu da imanın en zayıf derecesidir.”*⁵⁹ (Müslim, İmân, 78, Ebu Dâvûd, Salât, 248) ”

Hadisin orijinalinde geçen مُنْكَرًا kelimesini “kötü ve çirkin” olarak tercüme etmiştir. Bu şekilde tercümede hata bulunsa bile anlamını bozmadığı görülmüştür. Kaynak olarak Müslim’in eserinde geçen hadisin yukarıda orijinal metni paylaşıldı. Ebû Dâvûd’da geçen hadisin orijinal metni şu şekildedir:

مَنْ رَأَى مُنْكَرًا فَاسْتَطَاعَ أَنْ يُغَيِّرَهُ بِيَدِهِ فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

Üç farkı sosyal medya platformunda paylaşılan hadis tercüme ve kaynak bakımından doğru paylaşılmıştır. Belirtilen iki kaynakta da Ebû Sa’îd, den rivayet edilen hadis için Elbânî sahih demiştir.⁶⁰ Kütüb-i Sitte’de de geçen bazı kaynaklar şu şekildedir:

⁵⁷ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁵⁸ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁵⁹ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁶⁰ Elbânî, “Sahih ve Za’if el-Câmiu’s Sağır ve Ziyâdetihi”, 1120.

Tirmizî, “Fiten”, 11; Nesâî, “İman”, 17⁶¹; İbn Mâce, “İkame”, 155⁶²; İbn Mâce, “Fiten”, 20

2.1.5. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“İnsan ölünce, şu üçü dışında bütün amellerinin sevabı kesilir: Sadaka-i cariye, Kendisinden istifade edilen ilim, Arkasından dua eden hayırlı evlat. ⁶³ (Müslim, Vasiyyet 14)”

Zikredilen sosyal medya hesabı kaynağı doğru olarak vermiştir. Tercümede geçen “arkasından” kelimesi hadisin orijinal metninde geçmemekle birlikte anlamında herhangi bir sıkıntı olmadığı görülmüştür. Orijinal metni ise şu şekildedir:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

x/hergunhadis

“İnsanoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat. ⁶⁴ (Müslim, Vasiyyet 14)”

Sayfa yöneticisinin belirttiği kaynağı ve yaptığı tercümenin doğru olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda hadisin orijinal metni paylaşılmıştır.

i/salavati.serife

“İnsanoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: 1-Sadaka-i câriye, 2- İstifade edilen ilim, 3- Kendisine dua eden hayırlı evlat. ⁶⁵ (Muslim, Vasiyyet, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36)”

Ele alınan hesapta da aynı kaynak verilmiş olup tercümenin doğru şekilde yapıldığı görülmüştür. Tirmizî’de geçen orijinal metin ise şu şekildedir:

⁶¹ Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, “Sünen”, (b.y.: Mektebetü’l- Matbuâtü’l-İslâmiyye, 1406)

⁶² Muhammed b. Yezid el-Kazvîni İbn Mâce, “Sünen”, thk. Muhammed Fuad Abdulkaki (Kahire: Dâru İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, ts.), “İkame”, 155

⁶³ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁶⁴ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁶⁵ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ وَعِلْمٌ يَنْتَفَعُ بِهِ وَوَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ

Tirmizî bu hadis için “hasen sahih” demiştir.

i/hergunbirhadis1

“İnsan ölünce, üç ameli dışında bütün amellerinin sevabı kesilir: Sadaka-i cariye (kalıcı hayır eserleri), kendisinden istifade edilen ilim, arkasından duâ eden hayırlı evlât. ⁶⁶ (Müslim, Vasiyyet 14)”

Ele alınan Instagram hesabının da kaynağı ve tercümesi doğru şekilde verdiği tespit edilmiştir. Paylaşılan hadisin yukarıda orijinal metni paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“İnsanoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat. ⁶⁷ (Müslim, Vasiyyet 14)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı hadisin kaynağı ve tercümesinin doğru şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Yukarıda orijinal metni paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda da paylaşılan bu hadis için sadece Müslim ve Tirmizî kaynaklarının yer aldığı görülmüştür. İki eserde de Ebû Hureyre’den nakledilen bu rivayet için Elbânî, sahih demiştir.⁶⁸ Zaten hadisin Müslim’de geçmesi sahih olduğunu aşikâr hale getirmiştir. Paylaşılan kaynaklar dışında araştırmalarda Kütüb-i Sitte’nin farklı eserlerinde de paylaşılan hadise ulaşılmıştır. Kaynaklar şu şekildedir:

Ebû Dâvûd, “Vasiyet”, 14; Nesâî, “Vasiyet”, 8

2.1.6. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“İnsanın yediği en güzel şey, kendi kazancından olandır.”⁶⁹ (Ebû Dâvûd, Büyû’ (İcâre), 77)”

⁶⁶ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁶⁷ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁶⁸ Elbânî, “Sahih ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağır ve Ziyâdetihi”, 80.

⁶⁹ Facebook, “HADİS Sözlere” (Erişim 23 Temmuz 2023).

Araştırmamızda Ebû Dâvûd, “Buyû (İcare)”, 77 bazı kaynaklarda “Buyû” ve “İcare” birleştirildiği için 77 numaralı hadise tekabül ettiği görülmüştür. Ulaşılan kaynakta ayrı olarak verildiğinden ötürü “Ebû Dâvûd, “İcare”, 43” numaralı hadiste paylaşılan hadis yer almıştır. Sayfa sahibi hadisin bir kısmını paylaşmıştır. Hadisin son cümlesinin paylaşılmamıştır. Paylaşılan hadisin orijinal metninin tamamı ve tercümesi şu şekildedir:

عَنْ عُمَارَةَ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَمَّتِهِ، أَنَّهَا سَأَلَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي حِجْرِي يَتِيمٌ أَفْأَكُلُ مِنْ مَالِهِ؟ فَقَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ أَطْيَبِ مَا أَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ وَوَلَدَهُ مِنْ كَسْبِهِ

Umâre b. Umeyr'in, halasından rivayet ettiğine göre; o (Umâre'nin halası); Hz. Âişe (r.anha)'a: “Kucağımda bir yetim var, onun malından yiyebilir miyim?” diye sordu. Âişe (r.anha) de: “Rasûlullah (s.a.v.): “İnsanın yediği şeylerin en güzeli kendi kazancındandır ve kişinin çocuğu da kendi kazancındandır.” buyurdu, dedi.

i/hergunbirhadis1

“İnsanın yediği şeylerin en güzeli, kendi kazancından olandır.”⁷⁰ (Nesâî, Buyû, 1)”

Paylaşım yapılan sosyal medya hesabının zikrettiği kaynağın doğru olduğu ve tercümesini eksik bir şekilde paylaştığı görülmüştür. Orijinal metni ve tercümesi şu şekildedir:

إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ وَإِنْ وَلَدَهُ مِنْ كَسْبِهِ

“Kişinin yediğinin en güzeli kendi kazancıdır ve çocuğu da kendi kazancındandır.”

x/hergunhadis

“İnsanın yediği en güzel şey, kendi kazancından olandır.”⁷¹ (Ebû Dâvûd, Büyû’ (İcare), 77)”

İncelenen sosyal medya hesabı da zikredilen hadisin son kısmını paylaşmadığı görülmüştür. Yukarıda da söylendiği gibi ulaşılan kaynakta belirtilen hadis 43 numaralı hadis olarak geçmektedir. Orijinal metni yukarıda belirtilmiştir.

⁷⁰ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁷¹ X, hergunhadis, Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2023.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan hadisin sayfa sahipleri tarafından kaynakları doğru verildiği görülmüştür. Elbânî, kaynaklarda verilen Ebû Dâvûd⁷² ve Nesâî'nin⁷³ eserlerinde zikredilen hadis için sahih demiştir. Kütüb-i Sitte'de bulunan diğer kaynaklar şunlardır:

İbn Mâce, “*Ticâret*”, 1; Tirmizî, “*Ahkâm*”, 22

2.1.7. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“Her kim, bir kere “*sübhânallâhî ve bi-hamdih*” derse onun için cennette bir hurma ağacı dikilir.”⁷⁴ (Tirmizî, *Da’avat* 6)”

Araştırmada resim kırılıp paylaşıldığından ötürü kaynak kısmında verilen 60 rakamının sadece 6 rakamının gözüktüğü, yanındaki rakamın tam çıkmadığı görülmüştür. Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ . غُرِسَتْ لَهُ نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ

i/hergunbirhadis1

“Her kim, bir kere “*sübhânallahi ve bi-hamdih*” derse onun için cennette bir hurma ağacı dikilir.”⁷⁵ (-)”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer sayfalar ile kaynaklar kıyaslandığında Tirmizî’de geçtiği görülmüştür.

i/salavati.serife

“Her kim, bir kere “*sübhânallahi ve bi-hamdih*” derse onun için cennette bir hurma ağacı dikilir.”⁷⁶ (Tirmizî)”

Bu platform kaynak olarak sadece Tirmizî’nin ismine yer vermiştir. Hadise Tirmizî’nin “Sünen” adlı eserinde ulaşılmıştır. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

⁷² Elbânî, “*Sahîh ve Za’îf Sünen-i Ebû Dâvûd*”, 8/28.

⁷³ Elbânî, “*Sahîh ve Za’îf Sünen-i Nesâî*”, 10/24.

⁷⁴ Facebook, HADİS Sözlere, Erişim 23 Temmuz 2023.

⁷⁵ Instagram, hergunbirhadis1, Erişim 23 Temmuz 2023.

⁷⁶ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

x/_Hadis_

“Kim Sübhânellâhi ve bihamdihî (Allah'a hamd eder olduğum halde O'nı noksanlıklardan tenzih ede-rim) derse; onun için Cennette bir hurma ağacı dikilir.”⁷⁷ (Sünen-i Tirmizî, Kitabu'd-Daavat, 60)”

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı olduğu kaynağı ve tercüme-yi doğru şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metinleri yukarıda verilmiştir.

Dört farklı sosyal medya hesabında paylaşılan bu hadisi sadece bir hesabın doğru şekilde paylaştığını geri kalan hesapların ise hadisi eksik, kaynağı sadece isim yazarak ve hiç kaynak vermeden paylaştığı görülmüştür. Yapılan araştırmada Elbânî bu hadis için sahih demiştir.⁷⁸

2.1.8. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“La havle velâ kuvvete illâ billâh”ı çok söyle. Çünkü o, Cennet hazinesindendir.⁷⁹ (-)”

İncelenen platform hadisi kaynaqsız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer hesaplar ile kaynak kıyaslandığında hadisin Süyûtî’de geçtiği görülmüştür.

x/hergunhadis

“Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh”ı çok söyle. Çünkü o, cennet hazinesindendir.⁸⁰ (Camî’u’s Sağîr, 1394)⁸¹”

Yapılan paylaşımın kaynağı doğru verilmiş ve tercümesi aslına uygun yapıldığı tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni şu şekildedir:

أَكْثَرُ مَنْ " لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ " فَإِنَّهَا مِنْ كَنْزِ الْجَنَّةِ

i/salavati.serife

“Lâ havle vela kuvvete illâ billâh ise “Cennet’in hazinelerinden bir

⁷⁷ X, “_Hadis_”, Erişim 23 Temmuz 2023).

⁷⁸ Elbânî, *Silsiletü's-sahiha*, (Riyad: Mektebetü'l-Ma'arif,), 1/134.

⁷⁹ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁸⁰ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁸¹ Süyûtî, “*el-Câmi'u's-Sağîr*”, (Beyrut: Daru'l-Kitap el-İlmiyye, 1425/2004), 1/107.

hazinedir.⁸² (Tirmizî) ”

Yapılan araştırmada hadisin tamamının değil bir kısmının paylaşıldığı görülmüştür. Tirmizî’de bulunan rivayetin orijinal metni ve tercümesi ise şu şekildedir:⁸³

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاةٍ، فَلَمَّا قَفَلْنَا أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ فَكَبَّرَ النَّاسُ تَكْبِيرَةً وَرَفَعُوا بِهَا أَصْوَاتَهُمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَصَمٍّ وَلَا غَائِبٍ، هُوَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رُءُوسِ رِحَالِكُمْ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنُ قَيْسٍ، أَلَا أَعْلَمُكَ كَثْرًا مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte bir savaşta idik. Savaşı bitirince Medine’ye döndük insanlar tekbir getirerek seslerini yükselttiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Rabbiniz sağır değildir. Uzakta da değildir; O her yerdedir.” Ebû Musa dedi ki: Ey Abdullah b. Kays! Sana Cennetin hazinelerinden bir hazineyi haber vereyim mi? “Lâ havle velâ kuvvete illâ billah.”

Tirmizî bu hadis için hasen demiştir.

Tirmizî’nin farklı rivayetindeki hadis şu şekildedir:⁸⁴

عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ، أَنَّ أَبَاهُ دَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْدُمُهُ، قَالَ: فَمَرَّ بِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ صَلَّيْتُ فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ: أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ؟ قُلْتُ: بَلَى؟ قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Kays b. Sa’d b. Ubâde (r.a.)’den rivayete göre, babası Kays’ı hizmet etmek üzere Peygamber (s.a.v.)’e vermişti. Kays dedi ki: Peygamber (s.a.v.) bana uğramıştı ben namazını kılmıştım ayağıyla beni dürterek sana Cennet kapılarından bir kapıyı göstereyim mi? Ben de evet dedim. Buyurdu ki: “Lâ havle velâ kuvvete illâ billah.”

Üç farklı sosyal medya hesabında da paylaşılan hadisin yazılan kaynakları olan Süyûtî⁸⁵ ve Tirmizî’nin⁸⁶ eserlerinde geçen hadisler için Elbânî sahih demiştir.

⁸² Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁸³ Tirmizî, "Dua", 3.

⁸⁴ Tirmizî, "Dua", 120.

⁸⁵ Elbânî, , “Sahîh ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağir ve Ziyâdetihi”, 209.

⁸⁶ Elbânî, “Sahîh ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağir ve Ziyâdetihi”, 438.

2.1.9. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Yatağına yattığın zaman “Kafirun Suresini” bir defa oku. Bitirince uyu. Çünkü o, şirkten beraat etmektedir.”⁸⁷ (Hadis-i Şerif)

Zikredilen platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer sosyal medya hesapları ile kaynaklar kıyaslandığında Ebû Dâvûd ve Tirmizî’de geçtiği bilgisine ulaşılmıştır.

i/hergunbirhadis1

“Kul yâ eyyühel kâfirûn sûresini oku! Bitirince de uyu! Çünkü bu sûre şirkten kurtuluş belgesidir.”⁸⁸ (Ebû Dâvûd, Edeb 97)”

Sosyal medya hesabında paylaşılan hesabın kaynağı doğru olarak verilmiştir. Yapılan tercümeyle bakıldığında “sûre” kelimesinin geçtiği görülmüştür. Lakin hadisin orijinal metninde bu kelimenin geçmediği tespit edilmiştir. Elbânî bu hadis için sahih demiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

حَدَّثَنَا النُّفَيْلِيُّ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ قُرَّةَ بِنِ نَوْفَلٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ لِنَوْفَلٍ: اقْرَأْ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ثُمَّ نَمْ، عَلَى خَاتِمَتِهَا، فَإِنَّهَا بَرَاءَةٌ مِنَ الشَّرِّكَ

x/hergunhadis

“Geceleyin yatağına uzandığında "Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn" sûresini oku. Sonra bir şey konuşmadan uyu. Şüphesiz bu şirkten kurtuluştur.”⁸⁹ (Ebû Davud, Edeb, 101)”

Paylaşılan hadiste belirtilen kaynağa ulaşamamıştır. Yapılan araştırmada “Ebû Dâvûd’un eserinde⁹⁰ paylaşılan hadise ulaşılmıştır. Orijinal metni yukarıda paylaşılan hadis ile aynıdır. Bu durumda tercümesinde anlam bozulmasa bile hata görülmüştür. Nitekim hadisin orijinalinde “geceleyin yatağa uzandığında” lafzının geçmediği görülmüştür. Kaynak hatasının, sayfa sahibinin ya hızlı paylaşımından ötürü

⁸⁷ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁸⁸ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁸⁹ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁹⁰ Ebû Dâvûd, "Edeb", 107.

olduğu ya farklı bir kaynakta hadisi görüp paylaştığı ya da yanlış kaynak verdiğinden ötürü olduğu kanaatine varılmıştır.

Üç farklı platformda paylaşılan bu hadis sahih olmakla birlikte paylaşım yapan hesaplardan bir tanesinin kaynağı hatalı vermişken diğer hesapların ise kaynaksız paylaşım yaptığı tespit edilmiştir. Elbânî⁹¹ ve Süyûtî⁹² zikredilen hadis için sahih demiştir. Tirmizî ise zikredilen hadis için; Züheyrin bu hadisi Ebû İshâk'tan, Ferve b. Nevfel'den ve babasından rivayet ettiğini ve Nevfel'in rivayeti Şu'be'nin rivayetinden daha uygun ve daha sağlam olduğunu belirtmiştir.⁹³ Ebû Dâvûd haricinde Kütüb-i Sitte eserlerinde hadis Tirmizî'de geçmektedir:

Tirmizî, "Dua", 22

2.1.10. Rivayet

f/HADİS Sözleri

*"Allahım! Dinimi güzelce yaşat ki o benim güvencemdir. Dünyamı düzelt ki o benim geçim kaynağımdır. Ahiretimi hazırla ki o benim son durağımdır. Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle. Ölümümü de her türlü şerlerden muhafaza eyle."*⁹⁴ (Müslim, Zikir, 71)"

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın ve tercümesinin aslına uygun bir şekilde verdiği tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni şu şekildedir:

اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي وَأَصْلِحْ لِي
آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ

i/Ichuzur

*"Allah'ım! Dinimi güzelce yaşat ki o benim güvencemdir. Dünyamı düzelt ki o benim geçim kaynağımdır. Ahiretimi hazırla ki o benim son durağımdır. Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle. Ölümümü de her türlü şerlerden muhafaza eyle."*⁹⁵ (Müslim, Zikir, 71)"

Yapılan paylaşımda zikredilen kaynak yukarıda ele alınmıştır. Sayfa

⁹¹ Elbânî, "Sahih-i Tirmizî", 3/145.

⁹² Süyûtî, "Câmiu'l-Ehâdis", 5/297.

⁹³ Tirmizî, "Dua", 22.

⁹⁴ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁹⁵ Instagram, "Ichuzur" (Erişim 23 Temmuz 2023).

yöneticisinin hadisin tercümesini doğru şekilde paylaştığı tespit edilmiştir. Metnin orijinali yukarıda verilmiştir.

i/salavati.serife

“Allahım! Dinimi güzelce yaşat ki o benim güvencemdir. Dünyamı düzelt ki o benim geçim kaynağımdır. Ahiretimi hazırla ki o benim son durağımdır. Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle. Ölümümü de her türlü şerlerden muhafaza eyle.”⁹⁶ (Müslim, “Zikir”, 71)”

Ele alınan sosyal medya hesabının içerik üreticisinin paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun yapıldığı tespit edilmiştir. Rivayetin orijinali yukarıda verilmiştir.

x/_EbuHureyre_

“Allahım! Dinimi güzelce yaşat ki o benim güvencemdir. Dünyamı düzelt ki o benim geçim kaynağımdır. Ahiretimi hazırla ki o benim son durağımdır. Hayatımda her türlü hayrı ziyadesiyle ihsan eyle. Ölümümü de her türlü şerlerden muhafaza eyle.”⁹⁷ (Müslim, Zikir, 71)”

Söz konusu sosyal medya hesabının içerik üreticisinin zikrettiği kaynakların doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Rivayetin orijinali yukarıda verilmiştir.

Dört farklı sosyal medya hesabında paylaşılan bu hadis için Elbânî sahih demiştir.⁹⁸

2.1.11. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“Allahım! Beni bağışla. Bana merhamet eyle. Beni doğru yola ilet. Bana âfiyet ve hayırlı rızık ver.”⁹⁹ (Müslim, Zikir 33)”

Hadis araştırıldığında sosyal medya sahibinin belirtilen hadisin sadece son kısmını paylaştığı görülmüştür. Lakin bu durum hadisin anlamına herhangi bir zarar

⁹⁶ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23.07.2023).

⁹⁷ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

⁹⁸ Elbânî, “Sahîh ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağır ve Ziyâdetihi”, 215.

⁹⁹ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

vermediği tespit edilmiştir. Orijinal metni ve tercümesi şu şekildedir:

“جاء أعرابي إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال علمني كلاما أقوله قال قل لا إله إلا الله وحده لا شريك له الله أكبر كبيرا والحمد لله كثيرا سبحان الله رب العالمين لا حول ولا قوة إلا بالله العزيز الحكيم قال فهؤلاء لربي فما لي ؟ قال قل اللهم اغفر لي وارحمني واهدني وارزقني ”

“Bir bedevî Rasûlullah (s.a.v.)'e gelerek: - Bana söyleyeceğim bir söz öğret! dedi. “Bir olan Allah'tan başka hiç bir ilâh yoktur. Onun ortağı yoktur. Allah en büyüktür. (Onu) büyük olarak anarım. Allah'a çokça hamdolsun, âlemlerin Rabbi olan Allah'ı tenzih ederim. Güç ve kuvvet ancak aziz, hakîm olan Allah'a mahsustur de!” buyurdu. Bedevî: -Bunlar Rabbim için; ya kendim için ne diyeceğim? diye sordu. “Allahım! Beni affet! Bana merhamet eyle! Bana hidayet ver! Ve beni rızıklandır! de.” buyurdular.”

i/hergunbirhadis1

“Allahım! Beni bağışla. Bana merhamet eyle. Beni doğru yola ilet. Bana âfiyet ve hayırlı rızık ver.¹⁰⁰ (Müslim, Zikir 33)”

Belirtilen hadisin bu platformda da son cümlesi paylaşılmıştır. Tercümesinde ise “âfiyet ve hayırlı” kelimesi geçmekte olduğu görülmüştür. Lakim hadisin orijinal metninde geçmediği tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni yukarıda verilmiştir.

x/_Hadis_

“Allahım! Beni bağışla. Bana merhamet eyle. Beni doğru yola ilet. Bana âfiyet ve hayırlı rızık ver.¹⁰¹ (Müslim, Zikir 33)”

Belirtilen hadisin bu platformda da son cümlesi paylaşılmıştır. Aynı tercüme hatası bu platformda da yapılmıştır. Hadisin orijinal metni yukarıda verilmiştir.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan hadisin sadece son kısmı paylaşılmıştır. Belirtilen hadis sadece Müslim'de geçtiği görülmüştür. Elbânî zikredilen hadis için sahih demiştir.¹⁰² Aynı anlama gelen rivayetlerde Kütüb-i Sitte'nin bazı kaynaklarında mevcuttur. Bunlar şu şekildedir:

Müslim, “Zikir”, 35; Ebû Dâvûd, “Namaz”, 30; İbn Mâce, “Dua”, 4

¹⁰⁰ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁰¹ X, “_Hadis_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁰² Elbânî, “Sahîhi Tergîb ve't Terhîb”, (Riyad: Mektebetü'l-Ma'ârif, ts.), 2/111.

2.1.12. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Allah’ım! Huşû duymayan kalpten, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.”¹⁰³ (Müslim, Zikir,73 Nesâi, İstiâze, 13) ”

Sosyal medya hesabında zikredilen kaynaklar doğru şekilde verilmiştir. Hadisin son kısmı paylaşılmıştır. Tercümesi de aslına uygun bir şekilde yapılmıştır. Müslim’de geçen metnin orijinali şu şekildedir:

اللهم إني أعوذ بك من العجز والكسل والجبن والبخل والهرم وعذاب القبر اللهم آت نفسي تقواها وزكها أنت خير من زكاها أنت وليها ومولاها اللهم إني أعوذ بك من علم لا ينفع ومن قلب لا يخشع ومن نفس لا تشبع ومن دعوة لا يستجاب لها

Nesâi’nin eserindeki tam metnin orijinali şu şekildedir:

اللهم إني أعوذ بك من العجز والكسل والجبن والبخل والهرم وعذاب القبر اللهم آت نفسي تقواها وزكها أنت خير من زكاها أنت وليها ومولاها اللهم إني أعوذ بك من نفس لا تشبع ومن قلب لا يخشع ومن علم لا ينفع ودعوة لا تستجاب

i/İchuzur

“Allah’ım! Acizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, ihtiyarlıktan ve kabir azabından sana sığınırım. Allah’ım! Nefsime takvayı nasip et ve onu arındır; onu iyi arındıracak olan sensin. Onun dostu ve velisi sensin. Allah’ım! Huşû duymayan kalpten, doymayan nefiste fayda vermeyen ilimden ve kabul olunmayan duada sana sığınırım.”¹⁰⁴ (Müslim, Zikir,73; Nesai, İstiaze, 13) ”

İncelenen rivayetin tamamı ele alınan sosyal medya hesabında paylaşılmıştır. Kaynakların da doğru şekilde verildiği tespit edilmiştir. Hadisin orijinali yukarıda paylaşılmıştır.

i/salavati.serife

“Allah’ım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, bunaklıktan,

¹⁰³ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁰⁴ Instagram, “İchuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

*kabir azabından sana sığınırım. Allah'ım! Nefsime, senden sakınma şuurunu (takvasını) ver ve nefsimi arındır. Onu en iyi arındıracak olan sensin. Onun koruyucusu da onun efendisi de sensin. Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden, huşu duymayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul edilmeyen duadan sana sığınırım.*¹⁰⁵ (Müslim, Zikir, 73)''

Sosyal medya hesabında paylaşılan rivayetin tercümesi aslına uygun yapıldığı tespit edilmiştir. Belirtilen kaynağın orijinal metinleri yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

*“Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden, huşu duymayan kalpten, doymak bilmeyen nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.*¹⁰⁶ (Müslim, Zikir 73. Nesâî, İstiâze 13, 65)''

Kaynakta belirtilen “Nesâî, “İstiâze”, 65” numaralı hadisin orijinal metni şu şekildedir:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ، وَالْجُبْنِ، وَالْهَرَمِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكَّاهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَدَعْوَةٍ لَا تُسْتَجَابُ

Ele alınan sosyal medya hesabı da rivayetin sadece son kısmını paylaştığı görülmüştür. Hadisin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/_EbuHureyre_

*“Allahım! Fayda vermeyen ilimden, huşu duymayan kalpten, kabul olunmayan duadan, doymayan nefisten sana sığınırım.*¹⁰⁷ (Müslim, Zikir, 73)''

Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir ve hadis belirtilen kaynakta geçmektedir. Bu platform da hadisin sadece son kısmını paylaşmıştır. Orijinal metnin yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda zikredilen kaynaklarda geçen Müslim¹⁰⁸

¹⁰⁵ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁰⁶ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁰⁷ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁰⁸ Elbânî, “Silsiletü's- Sahîha”, 10/242.

ve Nesâî'nin¹⁰⁹ eserlerindeki hadisler için Elbânî sahih demiştir. Nitekim bazı sosyal medya hesapları hadisin tamamının paylaşmayı tercih etmişken bazıları son cümleyi paylaşmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte aynı manaya gelen lakin hadisin tamamını değil ilk iki üç cümlesinin bulunduğu Kütüb-i Sitte'de paylaşılan hadislerde mevcuttur. Bunlar şu şekildedir:

Nesâî, “İstiâze”, 5/11; Ebû Dâvûd, “Kur’ân Secdeleri”, 367; Buhârî, “Dua”, 37

2.1.13. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“Sizin en hayırlılarınız, hanımlarına karşı en hayırlı olanlarıdır.”¹¹⁰ (İbn Mâce, “Nikâh”, 50; Tirmizî, “Radâ”, 11)”

Söz konusu sosyal medya hesabının zikrettiği kaynakların doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Belirtilen kaynakların orijinal metinleri şu şekildedir:

İbn Mâce, “Nikah”, 50;

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

Tirmizî, “Radâ”, 11;

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

“Mü'minlerin iman bakımından en iyi olanları ahlaken en iyi olanıdır. Hayırlınız hanımlarına karşı hayırlı olanlardır.

Paylaşılan hadisin tercümesi ile alakalı küçük farklılıklar olmakla birlikte iki kaynağında aynı anlamı içermesi bakımından sayfa sahibinin bu kaynağı da bizlerle paylaştığı kanaatindeyiz. Tirmizî, Ebû Hureyre'den gelen rivayetin hasen sahih olduğunu söylemiştir.¹¹¹

i/salavati.serife

“Sizin en hayırlınız hanımlarına karşı en iyi davranandır.”¹¹² (-)”

¹⁰⁹ Elbânî, “Sahih ve Za'îf Sünen-i Nesâî”, (shamile, bilgi yok) 12/38.

¹¹⁰ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹¹¹ Tirmizî, “Radâ”, 11.

¹¹² Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı rivayeti paylaşan diğer hesaplar ile kaynaklar kıyaslandığında belirtilen hadisin sahih olduğu tespit edilmiştir.

x/hergunhadis

“Mü'minlerin iman bakımından en iyi olanları ahlaken en iyi olanıdır. Hayırlınız hanımlarına karşı hayırlı olanlardır.”¹¹³ (Tirmizi , Rada 11)”

Sosyal medya hesabının paylaştığı rivayetin tercümesi aslına uygun verilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan Ebû Hureyre'den rivayet edilen Tirmizî ve İbn Mâce'nin hadisleri için Elbânî sahih demiştir.¹¹⁴

2.1.14. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlâk bakımından en güzel olanıdır.”¹¹⁵ (Ebû Dâvûd, Sünnnet, 15)”

İncelenen sosyal medya hesabı rivayetin tercümesini ve kaynağını doğru şekilde paylaştığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

i/lichuzur

“Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”¹¹⁶ (Davud, Sünnnet,15)”

Zikredilen sosyal medya hesabı da kaynağı ve tercümeyi doğru şekilde paylaştığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“Hayırlınız, ahlâkı güzel olanınızdır.”¹¹⁷ (Buhârî, Menâkıb 23)”

Söz konusu sosyal medya hesabı, rivayetin kaynağını doğru ve rivayetin tercümesini aslına uygun bir şekilde paylaştığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu

¹¹³ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹¹⁴ Elbânî, “Sahîh ve Za'ifu el-Câmiu's Sağir ve Ziyâdetihi", 212.

¹¹⁵ Facebook, “HADİS Sözleri” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹¹⁶ Instagram, “lichuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹¹⁷ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

şekildedir:

إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا

x/_EbuHureyre_

“Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlâkı en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız da hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.”¹¹⁸ (Tirmizî, Radâ', 11)”

Zikredilen sosyal medya hesabı kaynağı ve tercümeyi doğru şekilde paylaştığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ.

İncelenen hadis üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılmıştır. Elbânî Ebû Dâvûd ve Tirmizî'nin eserlerinde geçen rivayetler için hasen sahih demiştir.¹¹⁹ Buhârî'de¹²⁰ zikredilen rivayet için ise sahih demiştir. Kütüb-i Sitte'de İbn Mâce'de sadece “Sizin en hayırlılarınız hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.” kısmı geçmiştir.

İbn Mâce, “Nikâh”, 50

2.1.15. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“Şu iki göze cehennem ateşi dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz ve Allah yolunda nöbet bekleyerek geceleyen göz.”¹²¹ ((Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 12))”

İncelenen sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni ise şu şekildedir:

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ رُزَيْقٍ أَبُو شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَطَاءُ الْخُرَّاسَانِيُّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: عَيْنَانِ لَا تَمْسُهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

¹¹⁸ X, "_EbuHureyre_" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹¹⁹ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 3/9.

¹²⁰ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 3/4.

¹²¹ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/hergunbirhadis1

“İki göz vardır ki, cehennem ateşi onlara dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz, bir de gecesini Allah yolunda nöbet tutarak geçiren göz.”¹²² (Tirmizî, Fedâilü’l-Cihâd, 12)”

İncelenen sosyal medya hesabı da doğru kaynak ve tercüme vermiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“İki göz vardır ki, cehennem ateşi onlara dokunmaz. Allah korkusundan ağlayan göz, bir de gecesini Allah yolunda nöbet tutarak geçiren göz.”¹²³ (Tirmizî, Fedâilü’l-Cihâd, 12)”

Söz konusu sosyal medya hesabı da bir önceki hesap ile aynı paylaşımı yapmıştır. Yukarıda ele alındığı üzere kaynağı ve tercümesi doğru bir şekilde paylaşıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan bu rivayet için Tirmizî: “Bu hadis İbn Abbas’tan olup hasen gariptir. Bu hadisi sadece Şuayb b. Ruzeyk rivayetiyle bilmekteyiz.” şeklinde açıklama yapmıştır. Elbânî ise bu hadis için sahih demiştir.¹²⁴

2.1.16. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Allah yolunda malını harcıyana, harcadığının yedi yüz misli ecir verilir.”¹²⁵ (Tirmizi, Fezâilü'l-cihâd 4)”

İncelenen sosyal medya hesabı kaynağı doğru bir şekilde verdiği ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Paylaşımındaki görsel ile @hergunbirhadis1 sayfasındaki görselin aynı olduğu görülmüştür. Paylaşım şekli aynı olan iki sayfadan @hergunbirhadis1 5 Ekim’de paylaşım yapmışken HADİS Sözleri sayfası 31 Aralık’ta paylaşımı yaptığı görülmüştür. Bu durum HADİS Sözleri sayfasının paylaşımını @hergunbirhadis1 sayfasından aldığını düşünmeye sevk

¹²² Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹²³ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹²⁴ Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i Tirmizî”, 4/139.

¹²⁵ Facebook, “HADİS Sözleri” (Erişim 23 Temmuz 2023).

etmiştir. Belirtilen hadisin orijinal metni şu şekildedir:

مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كُتِبَتْ لَهُ بِسَعِّ مِائَةِ ضِعْفٍ

i/hergunbirhadis1

“Allah yolunda malını harcıyana, harcadığının yedi yüz misli ecir verilir.”¹²⁶
(Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 4)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/_ Hadis _

“Allah yolunda malını harcıyana, harcadığının yedi yüz misli ecir verilir.”¹²⁷
(Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 4)”

İncelenen sosyal medya hesabı da diğer hesaplar ile aynı kaynağı paylaşmıştır. Tercümeyle aslına uygun bir şekilde yaptığı görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan bu hadis için Tirmizî: “Bu hadis hasen sahihtir. Bu hadisi sadece Rükeyn b. Rabî’in rivâyeti ile bilmekteyiz.” şeklinde açıklama yapmıştır. Elbânî bu hadis için sahih demiştir.¹²⁸ Kütüb-i Sitte’de geçen farklı rivayet şu şekildedir:

Nesâî, “Cihad”, 45

2.1.17. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Bir kulun Allah’ın rızasını gözeterek öfkesini yenmesinden, Allah katında sevabı daha büyük bir davranış yoktur”¹²⁹ (İbn Mâce, Zühd, 18)”

Görselden anlaşıldığı üzere hadisi paylaşan sayfa @sunnethadis1 sayfasından hadisi almıştır. Söz konusu sosyal medya hesabının içerik üreticisinin zikrettiği kaynakların doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit

¹²⁶ Instagram, “hergunhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹²⁷ X, “_ Hadis _” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹²⁸ Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i Tirmizî”, 4/125.

¹²⁹ Facebook, “HADİS Sözleri” (Erişim 23 Temmuz 2023).

edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

مَا مِنْ جُرْعَةٍ أَكْبَرُ أَجْرًا عِنْدَ اللَّهِ، مِنْ جُرْعَةٍ غِيْظٍ كَظَمَهَا عَبْدٌ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ

f/Hadis-i Şerif

“Allah katında; kulun, Allah'ın rızasını gözeterek öfkesini yenmesinden daha büyük sevabı olan bir davranış yoktur.”¹³⁰ (İbn Mâce, "Zühd",18)”

Ele alınan sosyal medya hesabının zikrettiği kaynağının doğru şekilde verildiği ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni ise yukarıda paylaşılmıştır.

i/hergunbirhadis1

“Bir kulun Allah'ın rızasını gözeterek öfkesini yenmesinden, Allah katında sevabı daha büyük bir davranış yoktur.”¹³¹ (İbn Mâce, Zühd,18)”

Sosyal medya hesabının Facebook hesabında paylaşılan rivayet ile tercümesinin ve kaynağının aynı olduğu görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

Bir kulun Allah'ın rızasını gözeterek öfkesini yenmesinden, Allah katında sevabı daha büyük bir davranış yoktur.”¹³² (İbn Mâce, "Zühd",18)

Söz konusu hesabın içerik üreticisi paylaştığı kaynağı doğru verdiği ve tercümesini de aslına uygun bir şekilde yaptığı gözlemlenmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan hadis için Elbânî sahih demiştir.¹³³

¹³⁰ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹³¹ Facebook, “hergunhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹³² X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹³³ Elbânî, “Sahîh ve Za'îf Sünen-i İbn Mâce”, 9/189.

2.1.18. Rivayet

f/HADİS Sözlari

Aşure günü oruç tutmak, geçmiş bir senenin günahlarına kefarettir olur. ¹³⁴
(Müslim, Sıyâm, 97)

Sayfada paylaşılan hadis görsel olarak *i/hergunbirhadis1* sayfasının görseli ile aynı paylaşılmıştır. 8 Ağustos 2022’de paylaşılan bu hadis *i/hergunbirhadis1* sayfasında 6 Ağustos 2022 yılında paylaşılmıştır. Facebook’un en fazla takipçisine sahip olan *HADİS Sözlari* sayfası bu gönderisini başka bir hesaptan alıntı yaptığı kanaatine varılmıştır. Nitekim görseline farklı bir sayfanın isminin - @ruhungemisi0571- eklendiği görülmüştür. Lakin o sayfaya ulaşılammıştır. Buradan sayfa yöneticisinin, kaynağını araştırmadan doğrudan farklı yerdeki hadisi alıp kendi hesabında aynı şekilde paylaşım yaptığı kanaatine varılmıştır.

Paylaşılan hadis Müslim, “Sıyâm”, 97 numaralı hadise değil Müslim, “Sıyâm”, 197 numaralı hadiste ulaşılmıştır. Hadis sadece bu cümleden ibaret olmayıp orucun birçok yönünü sorarak cevap alan sahabelerin Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile sohbeti şeklinde olduğu görülmüştür. Müslim, “Sıyâm”, 197 kaynaklı hadisin orijinal metni ve tercümesi şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، - وَاللَّفْظُ لِابْنِ الْمُثَنَّى - قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَيَّانَ بْنِ جَرِيرٍ، سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْبُدٍ الزَّمَانِيَّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ صَوْمِهِ؟ قَالَ: فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِوَيْعَتِنَا بَيْعَةً. قَالَ: فَسُئِلَ عَنْ صِيَامِ الدَّهْرِ؟ فَقَالَ: «لَا صَامَ وَلَا أَفْطَرَ - أَوْ مَا صَامَ وَمَا أَفْطَرَ -» قَالَ: فَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمَيْنِ وَإِفْطَارِ يَوْمٍ؟ قَالَ: «وَمَنْ يُطِيقُ ذَلِكَ؟» قَالَ: وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمٍ، وَإِفْطَارِ يَوْمَيْنِ؟ قَالَ: «لَيْتَ أَنَّ اللَّهَ قَوَّانَا لِذَلِكَ» قَالَ: وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمٍ، وَإِفْطَارِ يَوْمٍ؟ قَالَ: «ذَلِكَ صَوْمُ أَخِي دَاوُدَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ -» قَالَ: وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ؟ قَالَ: «ذَلِكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ - أَوْ أُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ -» قَالَ: فَقَالَ: «صَوْمُ ثَلَاثَةٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَمَضَانَ إِلَى رَمَضَانَ، صَوْمُ الدَّهْرِ» قَالَ: وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ؟ فَقَالَ: «يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ وَالْبَاقِيَةَ» قَالَ: وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ؟ فَقَالَ: «يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ

“Bize Muhammed b. El-Müsennâ ile Muhammed b. Beşşâr rivayet ettiler.

¹³⁴ Facebook, "HADİS Sözlari" (Erişim 23 Temmuz 2023).

Lâfız İbni'l-Müsennâ'nındır. (dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (dedi ki) : Bize Şu'be, Gaylân b. Cerîr'den naklen rivâyet etti. O da Abdullah b. Ma'bed-i Zimmânî'yi Ebû Katadete'l-Ensâri (r.a.)'dan naklen rivayet ederken dinlemiş. Rasûlullah (s.a.v.)'e nasıl oruç tuttuğu sorulmuş, Ebû Katâde (demiş ki) : Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) gazaplandı da Ömer (radiyallahu anh): -“Biz, Rabb olarak Allah'a, din olarak İslâm'a Rasûl olarak Muhammed'e, bey'at nâmına da kendi bey'atımıza razı olduk.” dedi. Müteakiben Rasûlullah (s.a.v.)'e bütün sene oruç tutmanın hükmü soruldu: -“Böylesi ne oruç tutmuş ne de iftar etmiştir. - Yahut oruç da tutmamıştır, iftar da etmemiştir.” buyurdu. Sonra iki gün oruç tutup, bir gün tutmamanın hükmü soruldu. Rasûlullah (s.a.v.) : -“Buna kim takat getirebilir?” cevabını verdi. Bir gün oruç tutup iki gün tutmamanın hükmü de soruldu. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) : -“Keşke Allah bunun için bize kuvvet verse.” buyurdular. Bir gün oruç tutup, bir gün tutmamanın hükmü dahi soruldu. Rasûlullah (s.a.v.): -Bu oruç kardeşim Dâvûd aleyhisselâm'ın orucudur.” buyurdular. Pazartesi günü oruç tutmanın hükmünü de sordular. Peygamber: -“Bu gün benim doğduğum ve peygamber olarak gönderildiğim -yahut bana vahiy indirildiği- gündür.” buyurdu. Müteakiben: -“Her aydan üç gün, bir de ramazandan ramazana tutulan oruç, bütün sene oruç tutmak demektir.” buyurdular. Rasûlullah (s.a.v.)'e arefe günü oruç tutmanın hükmü de soruldu: -“Bu oruç geçen sene ile gelecek senenin günahlarına keffâret olur.” buyurdu. Âşûrâ günü oruç tutmanın hükmü dahi soruldu. Efendimiz (s.a.v.) : -“Bu oruç geçen senenin günahlarına keffâret olur.” buyurdular.”

i/hergunbirhadis1

Aşure günü oruç tutmak, geçmiş bir senenin günahlarına kefarete olur. ¹³⁵
(Müslim, Sıyâm, 97)

Ele alınan sosyal medya platformunda hadisin tamamını değil son cümlesini paylaştığı görülmüştür. Verilen hadise Müslim, “Sıyâm”, 97 değil Müslim, “Sıyâm”, 197 numaralı hadiste ulaşılmıştır. Bu durumun sosyal medyanın anlık ve hızlı paylaşımından kaynaklı olarak “1” rakamının o esnada atlandığı kanaatine varılmıştır.

¹³⁵ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/salavati.serife

Aşûre günü oruç tutanın, bir yıllık günahları affolur. ¹³⁶ (Müslim, Tirmizî¹³⁷, İ.Ahmed¹³⁸, Taberânî¹³⁹)

İncelenen sosyal medya hesabının yöneticisi paylaştığı hadisin kaynağını paylaşırken sadece isim belirtmiştir. Yapılan araştırmalara göre Tirmizî de belirtilen hadis “*Sıyâm*”, 48’de 752 numaralı hadiste geçmektedir. Hadisin orijinal metni şu şekildedir:

صِيَامُ يَوْمٍ عَاشُورَاءَ، إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ

Ahmed b. Hanbel’in “*Müsned*”’inde de Müslim’de olduğu gibi hadisin son cümlesine yer verilmiştir. Orijinal metninde paylaşılan bölüm şu şekildedir:

...قَالَ: صَوْمُ يَوْمٍ عَاشُورَاءَ؟ قَالَ: يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ

Taberânî’de ise *el-Mu‘cemü’l-evsaf* adlı eserinde bu hadise yer vermektedir. Taberânî’de de orijinal metni şu şekildedir:

صَوْمُ يَوْمٍ عَرَفَةَ كَفَّارَةٌ سَنَتَيْنِ: سَنَةِ مَاضِيَةٍ، وَسَنَةِ مُسْتَقْبَلَةٍ، وَصَوْمُ عَاشُورَاءَ كَفَّارَةٌ سَنَةٍ

x/_Hadis_

Aşûre Günü oruç tutmak, geçmiş bir senenin günahlarına kefarettir olur. ¹⁴⁰ (Müslim, Sıyam, 97)

İncelenen bu platformda paylaşılan rivayette ya hızlı paylaşımdan ya da farklı sosyal medya hesabından almasından ötürü 197 olan sayı 97 olarak yazılmıştır.

Dört farklı platformda da geçen bu hadis sahihtir. Lakin verilen kaynaklara bakıldığı zaman üç farklı sosyal medya hesaplarında paylaşılan kaynaklarda aynı hataların olması dikkat çekmiştir. Bu durum paylaşım yapan hesapların kaynağı kontrol etmeden direk gördüğü hesaptan alma eğilimine gittiği izlenimini vermiştir. Arefe gününün yaklaşması nedeniyle aynı zaman dilimlerinde paylaşılması normal görülmele birlikte kaynağın üç sosyal medya platformunda da eksik yazılması

¹³⁶ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹³⁷ Tirmizî, “Sıyâm”, 42.

¹³⁸ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, “*el-Müsned*” (Müessesetü’r-Risale 1421), 3/224 (No. 22537).

¹³⁹ Ebû’l-Kâsım Müsnidü’d-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, “*el-Mu‘cemü’l-evsaf*”, (Kahire: Darü’l-Haremeyn, 1410), 6/10 (No. 5646).

¹⁴⁰ X, “_Hadis_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

dikkat çekmiştir. *i/salavati.serife* sayfası kaynakta sadece isim vermiştir. Yapılan araştırmada verilen kaynak olarak belirtilen isimlere ait kaynaklar bulunmuştur. Kaynaklarda adı geçen isimlerde belirtilen hadis daha fazla yer almakla birlikte araştırmanın amacının sadece kaynağın doğru olup olmadığını teyit etmek olduğu için bir tane örnek göstermek yeterli görülmüştür.

Tek cümle halinde paylaşılan hadis kaynaklarına bakıldığında uzun bir hadisin son cümlesi olduğu görülmüştür. Lakin anlam kaybı olmadığından bu şekilde paylaşımda bir sıkıntı görülmemiştir. Kaynaklarda belirtilen Müslim,¹⁴¹ Ahmed b. Hanbel ve Tirmizi'de¹⁴² geçen hadisleri Elbânî sahih olarak değerlendirirken Taberânî'de¹⁴³ ele alınan rivayetin mevzu' olarak değerlendirildiği görülmüştür. Nitekim paylaşılan hadis sahih niteliktedir. Kütüb-i Sitte'de geçen diğer kaynaklar şu şekildedir:

Ebû Dâvûd, “*Sıyâm*”, 54; İbn Mâce, “*Sıyâm*”, 41”

2.1.19. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“Allah'ın en sevimli kabul ettiği amel, az da olsa devamlı olandır.”¹⁴⁴ ((*Buhârî, "Libâs", 43*))”

Yapılan araştırmada belirtilen hadisin son kısmının paylaşıldığı görülmüştür. Metnin orijinali ve tercümesi şu şekildedir:

كَانَ يَحْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيُصَلِّي عَلَيْهِ، وَيَسْطُطُهُ بِالنَّهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَتَوَبُّونَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ حَتَّى كَثُرُوا، فَأَقْبَلَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ

Peygamber (s.a.v.) geceleyin hasırdan bir hücre edinir, namaz kılar, gündüzleyin onu yere yayar ve üzerine otururdu. Peygamber (s.a.v.) böyle nafile namazı kılarlarken insanlar O'nun namazına uyup namaz kılmaya başladılar, nihayet insanlar çoğaldılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) yüzünü insanlara döndürdü de: -"Ey insanlar, amellerden gücünüzün yetiştirebileceği miktarı atınız. Çünkü Allah,

¹⁴¹ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 1/244.

¹⁴² Elbânî, "Sahihi ve Za'îf Sünen-i Tirmizi", 2/249.

¹⁴³ Elbânî, "Sahihi ve Za'îf el-Câmiu's Sağir ve Ziyâdetihi", 795.

¹⁴⁴ Facebook, "Hadis-i Şerif" (Erişim 23 Temmuz 2023).

sizler ibâdetten usanıp bezmedikçe sevap vermekten bıkmaz. Ve şüphesiz Allah 'a göre amellerin en sevimli olanı, az olsa bile devamlı olanıdır!" buyurdu.

i/hergunbirhadis1

“Allah katında amellerin en sevimli, az da olsa devamlı olanıdır.”¹⁴⁵ (Buhârî, Libâs, 43) ”

Paylaşılan hadise bakıldığında görselde @ehlisunnetilimmeclisi¹⁴⁶ sayfasının adının geçtiği görülmüştür. Paylaştığı bu rivayetin¹⁴⁷ @hergunbirhadis1 adlı sosyal medya hesabından alıntı yaptığı görülmüş hesabın adını kendi hesabında kapatmadan paylaşması ile emek hırsızlığı yapmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Bu sosyal medya hesabının da belirtilen hadisin tamamını değil son kısmını paylaştığı görülmüştür. Rivayetin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“En sevimli ibadet az da olsa devamlı yapılanı idi.”¹⁴⁸ dedi. (Buhari İman 32, Müslim Müsâfirin 215) ”

Yapılan araştırmada Buhârî, “İman”, 32 numaralı hadise ulaşılammıştır.

“Müslim, “Müsâfirün”, 215” numaralı kaynağa bakıldığında ise yine hadisin son cümlesinin paylaşıldığı görülmüştür. Hadisin orijinal metni ve tercümesi şu şekildedir:

كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَصِيرٌ، وَكَانَ يُحَجِّرُهُ مِنَ اللَّيْلِ فَيُصَلِّي فِيهِ، فَجَعَلَ النَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ، وَيَسْطُطُهُ بِالنَّهَارِ، فَثَابُوا ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دُوِّمَ عَلَيْهِ، وَإِنْ قَلَّ»

Rasûlullah (s.a.v.) 'in bir hasırı vardı. Onu geceleyin kendine hücre yapar da, içinde namaz kılardı. Gündüzün ise (yere) yayardı. Derken cemaatte onun namazına uymaya başladılar. Ve bir gece toplandılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) : -“Ey cemaat! Siz gücünüzün yeteceği işlere bakın! Çünkü siz usanmadıkça Allah usanmaz. Allah indinde amellerin en makbulü az da olsa devam üzere yapılanıdır.”

¹⁴⁵ Instagram, “hergunhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁴⁶ Instagram, “ehlisunnetilimmeclisi” (Erişim 29 Aralık 2023).

¹⁴⁷ Instagram, “ehisunnetmeclisi” (Erişim 29 Aralık 2023).

¹⁴⁸ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

buyurdular.

Üç farklı platformda paylaşılan hadisin Müttefekun aleyh olduğu görülmüştür. Belirtilen hadis sahih olmakla birlikte¹⁴⁹ Buhârî, “İman”, 32 numaralı kaynakta bu hadise ulaşamamıştır.

2.1.20. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“Infak et. Cimrilik gösterme ki, Allah da senden lütuf ve rızkını esirgemesin.”¹⁵⁰ (Buhârî, Hibe, 15)”

Belirtilen hadise “Hibe”,13’te ulaşılmıştır. Farklı sitelerde “Hibe”, 15’te yer alan hadisin sayfa yöneticisi tarafından farklı basımdan yararlanmasından kaynaklı sayılarda farklılık olduğu kanaatine varılmıştır. Paylaşılan hadisin orijinal metni şu şekildedir:

أَنْفَقِي، وَلَا تُحْصِي، فَيُحْصِيَ اللَّهُ عَلَيْكَ، وَلَا تُوعِي، فَيُوعِي اللَّهُ عَلَيْكَ

i/hergunbirhadis1

“Infak et. Cimrilik gösterme ki, Allah da senden lütuf ve rızkını esirgemesin.”¹⁵¹ (Buhârî, Hibe 15)”

Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir. Kaynak bakımından ise yukarıda da belirtildiği gibi sosyal medya hesabının yöneticisi farklı bir basımdan rivayeti almış olabileceği düşünülmüştür. Orijinal metinleri yukarıda verilmiştir.

x/hergunhadis

“Ver. Sen cimrilik ederek malı tutma ki, senden de mal esirgenmesin.”¹⁵² (Ebû Davud, Zekât: 46)”

Araştırmada yer verilen sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

أَعْطِي وَلَا تُؤْكِي فَيُؤْكِي عَلَيْكَ

¹⁴⁹ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 3/129.

¹⁵⁰ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁵¹ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁵² X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

Üç farklı sosyal medya platformda paylaşılan hadislerin kaynakları doğru olduğu tespit edilmiştir. Elbânî kaynaklarda geçen Buhârî¹⁵³ ve Ebû Dâvûd¹⁵⁴ hadisleri için sahih demiştir.

2.1.21. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“Sizin en hayırlılarınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.”¹⁵⁵ (Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 21)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni şu şekildedir:

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

i/hergunbirhadis1

“Sizin en hayırlılarınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.”¹⁵⁶ (Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 21)”

İncelenen sosyal medya hesabı da diğer hesaplar ile aynı kaynağı paylaşmıştır. Tercümeyle aslına uygun yaptığı tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/_Hadis_

“Sizin en hayırlılarınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.”¹⁵⁷ (Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 21)”

İncelenen bu sosyal medya hesabı da diğer hesaplar ile aynı kaynak ve tercümeyle paylaştığı görülmüştür. Yapılan paylaşımın doğru olduğu tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan hadisin sahih olduğu tespit

¹⁵³ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 1/225.

¹⁵⁴ Elbânî, "Sahihi ve Za'îf Sünen-i Ebû Dâvûd", 4/199.

¹⁵⁵ Facebook, "HADİS Sözlere" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁵⁶ Instagram, "hergunbirhadis1" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁵⁷ X, "_Hadis_" (Erişim 23 Temmuz 2023).

edilmiştir.¹⁵⁸ Kütüb-i Sitte’de farklı eserlerde şu şekilde geçmektedir:

Ebu Dâvûd, “*Vitr*”, 14; Tirmizî, “*Fezâilü’l-Kur’ân*”, 15; İbn Mâce, “*Mukaddime*”, 16

2.1.22. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Kişi yaşadığı hâl üzere ölür ve öldüğü hâl üzere diriltir.”¹⁵⁹ (Münâvî, *Feyzü’l kadir*, V, 663)¹⁶⁰ ”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın ve yapmış olduğu tercümenin doğru bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni şu şekildedir:

(يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ) أَيُّ عَلَى الْحَالِ الَّتِي مَاتَ عَلَيْهَا مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ

f/Hadis-i Şerif

“Her kul, öldüğü hâl (amel) üzere diriltir.”¹⁶¹ (Müslim, “*Cennet*”, 83) ”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ

i/hergunbirhadis1

“Her kul öldüğü hal (amel) üzere diriltir.”¹⁶² (Müslim, *Cennet* 8) ”

İncelenen sosyal medya hesaplarının eksik kaynak verdiği görülmüştür. Kaynakta sadece 8 rakamını yazıp 3 rakamını yazmama sebebinin sosyal medyanın hızlı paylaşımından ötürü yazıldığı kanaatine varılmıştır.

¹⁵⁸ Elbânî, “*Silsiletü's-sahîha*”, 3/167.

¹⁵⁹ Facebook, “HADİS Sözleri” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁶⁰ Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil’ârifin el-Münâvî, “*Feyzu’l-Kadîr şerhu’l-Câmi’i’s-sağîr*” (Mısır: Mektebetü’t-Ticâriyyeti’l-Kübrâ, 1356), 6/457, (No. 9994) .

¹⁶¹ Facebook, “Hadis- i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁶² Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

x/_EbuHureyre_

“Her kul, öldüğü hal (amel) üzere diriltir.”¹⁶³ (Müslim, Cennet, 83)”

Facebook hesabında paylaşılan rivayetle aynı kaynak ve tercümeyle sahip olduğu görülmüştür. Rivayetin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunun paylaştığı hadis için Elbânî sahih demiştir.¹⁶⁴ Sadece bir sayfa kaynağı eksik olarak vermiştir.

2.1.23. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Orta yolu tutun ve doğruyu arayın! (Bu durumda bir takım hatalar işleseniz bile bunlar bağışlanacaktır, zira) mü'mine isâbet eden her bir sıkıntıda bir keffâret vardır. Hatta vücudundan sıyrılan bir sıyrıktaki veya kendisine batan bir dikende bile.”¹⁶⁵ (Müslim, Birr: 14 no:2574, 4/1993)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

قَارِبُوا وَسَدِّدُوا فِي كُلِّ مَا يُصَابُ بِهِ الْمُسْلِمُ كَفَّارَةً حَتَّى النِّكْبَةِ يَنْكِبَهَا أَوْ الشَّوْكَةَ يُشَاكُهَا

i/lichuzur

“Batan bir diken bile olsa Müslüman’ın başına gelen her bir musibeti, Allah onun günahlarına kefarete kılar.”¹⁶⁶ (Buhârî, Merda, 1)”

Araştırmada yer alan sosyal medya hesabının gösterdiği kaynağın ve tercümenin doğru şekilde verildiği tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni şu şekildedir:

مَا مِنْ مُصِيبَةٍ تُصِيبُ الْمُسْلِمَ إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا عَنْهُ، حَتَّى الشَّوْكَةَ يُشَاكُهَا

x/hergunhadis

“Orta yolu tutun, istikâmetten ayrılmayın. Başına gelen bir sıkıntı vücuduna

¹⁶³ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁶⁴ Elbânî, “Sahih ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağir ve Ziyâdetihi”, 1/1398 .

¹⁶⁵ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁶⁶ Instagram, “lichuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

batan bir dikene varıncaya kadar Müslümanın uğradığı her musibet, günahlar için bir kefarettir.¹⁶⁷ (Tirmizi, Kader: 8)”

Zikredilen hadise paylaşılan kaynakta ulaşılamamıştır. Yapılan araştırmada Tirmizî'nin Kur'an Tefsiri'nde¹⁶⁸ ulaşılmıştır. Bu kaynağa göre incelenen hadis doğru verilmiştir. Tirmizî hadis için “hasen garib” demiştir.¹⁶⁹ Orijinal metni şu şekildedir:

قَارِبُوا وَسَدُّوا، وَفِي كُلِّ مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ كَفَّارَةٌ حَتَّى الشُّوْكَةَ يُشَاكُّهَا وَالنَّكْبَةَ يُنْكِبُهَا

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan bu hadis müttetekun aleyh olup sahihtir.¹⁷⁰ Tirmizî incelenen bu hadis için hasen garip olduğunu söylemiştir.

2.1.24. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Allah'ım Seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmek için bana yardım et.¹⁷¹ (Ebu Davud, Nesei, Albani Sahihi Ebu Davud)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynakların doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Hesabın yöneticisi Ebû Dâvûd diyerek sadece isim vermiştir. Hadise Ebû Dâvûd'un “Salât” bölümünde ulaşılmıştır.¹⁷² Orijinal metni ve tercümesi ise şu şekildedir:

أَنَّ رَسُولَ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِهِ، وَقَالَ: يَا مُعَاذُ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ، فَقَالَ: "أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدَعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ، وَشُكْرِكَ، وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

Rasûlullah (s.a.v.) onun elini tutup: "Ya Muâz! Vallahi seni seviyorum. “Ben de seni seviyorum Ey Allah'ın Rasûlü” dedim.” Sana bir şeyler tavsiye edeyim, onları her (farz) namazın sonunda oku, kat'iyen terk etme: “Allah'ım! Seni zikretmekte, sana şükretmekte ve sana güzelce ibâdet etmekte bana yardım et” de.”

Sayfa yöneticisinin sadece isim olarak verdiği kaynakta geçen Nesâî'nin eserlerinde de bulduğumuz kaynaklar şu şekildedir:

¹⁶⁷ X, "hergunhadis" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁶⁸ Tirmizî, "Kur'ân Tefsiri", 5.

¹⁶⁹ Tirmizî, "Kur'ân Tefsiri", 5.

¹⁷⁰ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 3/186.

¹⁷¹ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁷² Ebû Dâvûd, "Salât", 361.

Nesâî, “*Kitabü'l-Mesacid*”¹⁷³; Nesâî, “*Sehv*”¹⁷⁴

أخذ بيدي رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال : إني لأحبك يا معاذ فقلت وأنا أحبك يا رسول الله فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فلا تدع أن تقول في كل صلاة رب أعني على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك

Rasûlullah (s.a.v.), elimden tutarak; “Ey Muâz seni seviyorum” dedi. “Ben de seni seviyorum Ey Allah’ın Rasûlü” dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Öyleyse her namazda şu duayı yapmayı ihmal etme: “Rabbim! Seni zikretmek Sana şükretmek ve Sana daha güzel ibadetler yapmak için bana yardım et.”

Elbânî’nin *Sahih-i Dâvûd*’unda paylaşılan hadis yukarıda zikredilen Ebû Dâvûd’un eserindeki hadistir.

x/_EbuHureyre_

*“Allahım! Seni anmak, sana şükretmek, sana güzelce kulluk etmekte bana yardım et.”*¹⁷⁵ (Ebu Dâvûd, *Salât*, 361, Nesâî, *Sehv* 60, Ahmed b. Hanbel, *V*, 245)

Ebu Dâvûd ve Nesâî’nin eserlerinde geçen kaynaklar yukarıda paylaşılmıştır.

Ahmed b. Hanbel’de¹⁷⁶ bulduğumuz hadisin orijinal metni şu şekildedir:

أَخَذَ بِيَدِهِ يَوْمًا، ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ إِنِّي لَأُحِبُّكَ». فَقَالَ لَهُ مُعَاذٌ: يَا أَبَايَ أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَنَا أُحِبُّكَ. قَالَ: "أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدَعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحَسَنِ عِبَادَتِكَ

i/salavati.serife

*“Allah’ım! Seni zikretmem, sana şükretmem ve en güzel şekilde sana kulluk etmem hususunda bana yardımcı ol.”*¹⁷⁷ (Müsned, Ebu Davud)¹⁷⁸

Müsned, Ebû Dâvûd olarak paylaşılan rivayetin orijinal metni şu şekildedir:

¹⁷³ Nesâî, “*es-Sünenü'l-Kübrâ*”, 282 (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1421/2001), 2/80.

¹⁷⁴ Nesâî, “*Sehv*”, 60.

¹⁷⁵ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 14 Ocak 2023).

¹⁷⁶ Ahmed b. Hanbel “*el-Müsned*”, 36/429 (Hadis No: 22119).

¹⁷⁷ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁷⁸ Ebû Dâvûd, “*Müsned*”, thk. Muhammed b. AbdulMuhsin et-Turkî, (Mısır: Dar'ul-Hicr, 1419/1999) 4/283.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي أَكْثَرَ ذِكْرِكَ، وَأَعْظَمُ شُكْرِكَ، وَأَتَّبِعُ نَصِيحَتِكَ، وَأَحْفَظُ وَصِيَّتَكَ

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan ve Muâz b. Cebel'den rivayet edilen hadis için Elbânî sahih demiştir.¹⁷⁹

2.1.25. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Sabah namazının iki rekat sünneti dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır.”¹⁸⁰ (-) ”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer sosyal medya hesapları ile kaynaklar kıyaslandığında hadisin sahih olduğuna ulaşılmıştır.

i/İchuzur

“Sabah namazının iki rekat sünneti, dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlıdır.”¹⁸¹ (Müslim, Salatü'l-Müsâfirîn, 96)¹⁸² ”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

أَنَّهُ قَالَ فِي شَأْنِ الرَّكْعَتَيْنِ عِنْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ: «لَهُمَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا

i/hergunbirhadis1

“Sabah namazının iki rekat sünneti, dünya ve dünyadaki her şeyden daha hayırlıdır.”¹⁸³ (Müslim, Müsâfirîn, 96) ”

Facebook hesabında paylaşılan rivayet ile aynı kaynak ve tercümeyi hesabında paylaştığı görülmüştür. Rivayetin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/_Hadis_

“Sabah namazının iki rekat sünneti dünyadan ve onun içerisindeki her şeyden

¹⁷⁹ Elbânî, "Sahih ve Za'îf Sünen-i Ebû Dâvûd, 4/22.

¹⁸⁰ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁸¹ Instagram, "İchuzur" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁸² Müslim, "Müsâfirîn", 725.

¹⁸³ Instagram, "hergunbirhadis1" (Erişim 23 Temmuz 2023).

daha hayırlıdır. ¹⁸⁴ (Sahih-i Müslim : 2.c.725.N) ”

İncelenen sosyal medya hesabının paylaşmış olduğu kaynak ve tercümenin doğru şekilde olduğu tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Sosyal medyada üç farklı platformda paylaşılan rivayetin sosyal medya hesaplarından bir tanesi kaynak belirtmemişken diğer üç hesap doğru anlam ve kaynak vermişlerdir. Paylaşılan hadise Elbânî sahih demiştir.¹⁸⁵ Kütüb-i Sitte’nin farklı eserlerinde de geçen hadislerden bazıları şu şekildedir:

Tirmizî, “Salât”, 307; Nesâî, “Gündüz ve Gece Kılınan Nafîle Namazlar”, 56

2.1.26. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“Ezan okunurken çokça duâ edin Çünkü ezan okunurken gök kapıları açılır ve duânız arada bir perde olmaksızın direk Allah’a ulaşır.”¹⁸⁶ (-) ”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer X platformu kaynak kıyaslandığında zikredilen hadisin Süyûtî’de geçtiği görülmüştür.

i/İchuzur

“Ezan okunurken çokça dua edin çünkü ezan okunurken gök kapıları açılır ve duanız arada bir perde olmaksızın direk Allah’a ulaşır.”¹⁸⁷ (-) ”

Aynı şekilde bu platform da hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için bu rivayetin de orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer X platformu ile kaynak kıyaslandığında zikredilen hadisin Süyûtî’de geçtiği görülmüştür.

x/hergunhadis

“Ezan okunduğunda gök kapıları açılır ve dualara cevap verilir.”¹⁸⁸ (Camiu's

¹⁸⁴ X, “_Hadis_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁸⁵ Elbânî, "Sahihi Terğîb ve't Terhîb", 1/141.

¹⁸⁶ Facebook, "HADİS Sözlere" (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁸⁷ Instagram, “İchuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁸⁸ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

Sağır, 868)¹⁸⁹”

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağı doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni ise şu şekildedir:

إذا نادى المنادي، فتحت أبواب السماء، واستجيب الدعاء

Üç farklı sosyal medya hesabında paylaşılan hadise bakıldığında iki hesabın kaynaksız paylaştığını sadece bir hesabın kaynak vererek paylaştığı görülmüştür. Süyûtî’de geçen bu hadis için Elbânî sahih demiştir.¹⁹⁰

2.1.27. Rivayet

f/HADİS Sözlere

*Cennetin anahtarı namazdır, namazın anahtarı da abdesttir.*¹⁹¹ (Tirmizî, *Tahâret, 1*)

Tercümesi doğru olmakla birlikte kaynakta küçük bir hata olduğu görülmüştür. Tirmizî, “*Tahâret*”, 3’te bu hadise rastlanmıştır. Orijinal metni şu şekildedir:

مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ

f/Hadis-i Şerif

*“Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise abdesttir.”*¹⁹² (T4 Tirmizî, *Tahâret, 1; HM14717 İbn Hanbel, III, 341*)”

f/HADİS Sözlere sayfası ile aynı kaynak hatası yapıldığı tespit edilmiştir.

i/hergunbirhadis1

*“Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise abdesttir.”*¹⁹³ (Taberani)”

Taberânî’nin “*el-Mu’cemu’l-Kebîr*”inde¹⁹⁴ ve “*el-Mu’cemu’l-Evsat*”ta¹⁹⁵

¹⁸⁹ Süyûtî, “*el-Câmi’u’s-Sağır*”, 1/67.

¹⁹⁰ Elbânî, “*Sahih ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağır ve Ziyâdetihi*”, 81.

¹⁹¹ Facebook, “HADİS Sözlere” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁹² Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁹³ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁹⁴ Taberânî, “*el-Mu’cemu’l-Kebîr*”, thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1415/1994) 11/163.

¹⁹⁵ Ebü’l-Kâsım Müsnidü’d-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, “*Mu’cemu’l-Evsat*”, thk.

da zikredilen hadisin orijinal metni şu şekildedir:

مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ

x/_EbuHureyre_

“Cennetin anahtarı namazdır, namazın anahtarı da abdesttir.”¹⁹⁶ (Müsned)

Sayfa yöneticisi sadece kitap ismi paylaşmıştır. Birçok Müsned kitaplarında bulunan rivayete, doğruluğunu teyit etmek için iki kaynak vermek yeterli görülmüştür. Bu durumda yapılan araştırmada Müsned’de bulunan kaynaklar şu şekildedir:

Ebû Dâvûd, “Müsned”¹⁹⁷, orijinal metni şu şekildedir:

مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَمِفْتَاحُ الْجَنَّةِ الصَّلَاةُ.

Ahmed b. Hanbel, “Müsned”¹⁹⁸, orijinal metni şu şekildedir:

مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ

Üç farklı sosyal medya platformunda zikredilen hadiste belirtilen kaynaklara bakıldığında Tirmizî ve Taberânî aynı hadise yer vermiştir ve Elbânî bu hadis için sahih demiştir.¹⁹⁹ Kütüb-i Sitte eserleri içerisinde ulaşılan kaynaklar şunlardır:

Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 31; İbn Mâce, “Tahâret”, 3

2.2. Hasen Hadis

2.2.1. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“Nerede olursanız olun, Allah’a karşı gelmekten sakının ve Kötülüğün peşinden hemen iyiliği Yetiştirin ki, onu silip yok etsin. Ayrıca insanlarla güzelce geçinin.”²⁰⁰ (Tirmizî, Birr, 55, Dârimî, Rikak, 74²⁰¹)”

Paylaşılan hadisin kaynakları ve tercümesi aslına uygun yapıldığı

Târik b. İvazullah ve Abdülmuhsin b. İbrâhim el-Hüseynî (Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1415), 7/167.

¹⁹⁶ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

¹⁹⁷ Ebû Dâvûd, “Müsned”, 3/337.

¹⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, “el-Müsned”, 2/292, (No. 1006).

¹⁹⁹ Elbânî, “Sahih ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağır ve Ziyâdetihi”, 1083.

²⁰⁰ Facebook, “HADİS Sözlere” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁰¹ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, “Sünen”, thk. Fevâz Ahmed ez-Zemerlî-Halîd es-Seb’ el-Alemî Hüseyin (Beyrut: Dâru’l Kitâbu’l-‘Arabiyye, 1407)

görülmüştür. Belirtilen kaynakta geçen Tirmizî bu hadis için hasen sahihtir demiştir. Hadisin orijinal metni şu şekildedir:

اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَأَتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

Dârimî’de geçen hadisin orijinal metni şu şekildedir:

اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَأَتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

f/Hadis-i Şerif

“Nerede olursan ol, Allah'a karşı gelmekten sakın ve kötülüğün ardından bir iyilik yap ki yaptığın iyilik, o kötülüğü yok etsin.”²⁰² (Tirmizî, "Birr", 55)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaşım yaptığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

i/salavati.serife

“Nerede olursan ol, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlaka uygun biçimde davran.”²⁰³ (-)”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Aynı hadisi paylaşan diğer sayfalar ile kaynaklar kıyaslandığında hadisin Tirmizî ve Dârimî’de geçtiği ve paylaşılan hadisin tercümesinin doğru olarak verildiği görülmüştür.

x/hergunhadis

“Nerede olursan ol Allah'a karşı gelmekten sakın; yaptığın kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki bu onu yok etsin. İnsanlara karşı güzel ahlakın gereğine göre davran.”²⁰⁴ (Tirmizî, "Birr", 55)”

Hadisi paylaşan hesap hadisin kaynağını doğru verdiği ve yapılan tercümenin aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metnin yukarıda paylaşıldı.

²⁰² Facebook, “ Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁰³ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁰⁴ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

x/_EbuHureyre_

“Nerede olursan ol Allah'tan kork, kötülük yaparsa, peşinden hemen iyilik yap ki, kötülüğü silip götürsün, insanlara karşı güzel ahlakla davran.”²⁰⁵ (Tirmizî, Birr, 55)”

Paylaşılan hadisin de tercümesi ve kaynağı doğru verildiği görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Sayfa yöneticilerinin paylaşımlarındaki kaynakları doğru bir şekilde verdiği tespit edilmiştir. Belirtilen kaynakların senetlerine bakıldığında Tirmizî ve Dârimî’de zikredilen hadisin Ebû Zer’den nakledildiği görülmüştür. Tirmizî eserine aldığı hadis için hasen sahih demiştir. Elbânî ise zikredilen hadis için hasen ifadesini kullanmıştır.²⁰⁶

2.2.2. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Canım elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki ya iyiliği emredip kötülükten sakındırılırsınız ya da (bunu yapmamanız hâlinde) Allah size bir ceza gönderir de O’na dua edersiniz ama O, duanızı kabul etmez.”²⁰⁷ (Tirmizî, Fiten, 9)”

@islamyolunameftun sayfasının paylaşımını aldığı ve görselde ismini paylaşarak bu durumu belirttiği görülmüştür. Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir ve hadis belirtilen kaynakta geçmekte olduğu tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni ise şu şekildedir:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُوهُ فَلَا يَسْتَجَابُ لَكُمْ

i/hergunbirhadis1

“Canım elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki ya iyiliği emredip kötülükten sakındırılırsınız ya da (bunu yapmamanız halinde) Allah size bir ceza gönderir de

²⁰⁵ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁰⁶ Elbânî, “Sahîh ve Za’îf el-Câmiu’s Sağır ve Ziyâdetihi”, 10.

²⁰⁷ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

O'na dua edersiniz ama O, duanızı kabul etmez. ²⁰⁸ (Tirmizî, Fiten, 9)''

Ele alınan hadisin sosyal medya hesabının zikrettiği kaynağın doğru olduğu ve tercümenin doğru bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda belirtilmiştir.

x/hergunhadis

“Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki ya iyilikleri emreder, kötülüklerden sakındırırsınız ya da Allah size yakında üzerinize bir bela gönderir de sonra Allah'a dua edersiniz de duanız kabul edilmez. ²⁰⁹ (Tirmizî, Fiten, 9)''

Belirtilen sosyal medya hesabında bir önceki hesapta olduğu gibi kaynağının ve tercümesinin doğru paylaştığı görülmüştür. Orijinal metni yukarıda belirtilmiştir.

Üç farklı platformda paylaşılan bu hadisin Tirmizî'den başka farklı bir kaynağına Kütüb-i Sitte'de ulaşılammıştır. Tirmizî²¹⁰ ve Elbânî²¹¹ zikredilen hadis için hasen demiştir.

2.2.3. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Her insan hata eder; hatalı insanların Allah katında en makbul olanları tövbe edenleridir. ²¹² (Tirmizî, “Sıfatu'l-Kıyame, 15; İbn Mâce, “Zühd”, 37)''

Yapılan araştırmalarda belirtilen iki kaynağa da ulaşılammıştır. Sayfa sahibinin yanlış kaynak verdiği kanaatine varılmıştır.

i/hergunbirhadis1

“Her insan hata eder. Hata işleyenlerin en hayırlıları tevbe edenlerdir. ²¹³ (Tirmizî, Kıyâmet, 49)''

Söz konusu sosyal medya hesabının zikrettiği kaynağın ve tercümesinin doğru olduğu tespit edilmiştir. Tirmizî bu hadis için garip demiştir. Bu hadis sadece Ali b. Mes'ade'nin Katâde'den rivayetiyle bilinmektedir. Orijinal metni şu

²⁰⁸ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁰⁹ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²¹⁰ Tirmizî, "Fiten", 9.

²¹¹ Elbânî, “Sahih ve Za'ifu Sünen-i Tirmizî”, 5/169.

²¹² Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²¹³ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

şekildedir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَاهِلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُلُّ ابْنِ آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ.

i/salavati.serife

“Her insan hata işler; ama hata işleyenlerin en hayırlısı, çok tevbe edenlerdir.”²¹⁴ (Tirmizî, Kıyâme, 49.)”

Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir ve hadis belirtilen kaynakta geçtiği görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“Her insan hata eder. Hata işleyenlerin en hayırlıları tevbe edenlerdir.”²¹⁵ (Tirmizî, Kıyâme, 49.)”

Zikredilen sosyal medya hesabının hadisin tercümesi ve kaynağı doğru şekilde verilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/_EbuHureyre_

“Her insan hata eder. Hata işleyenlerin en hayırlıları tevbe edenlerdir.”²¹⁶ (Tirmizî, Kıyâme, 49, İbn Mâce, Zühd, 30.)”

Paylaşılan rivayetin tercümesi ve kaynağı doğru şekilde verdiği tespit edilmiştir. Sayfa sahibinin belirttiği İbn Mâce, “Zühd”, 30 kaynağının orijinal metni şu şekildedir:

كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ، وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan hadis için Elbânî; Tirmizî²¹⁷ ve İbn Mâce’nin²¹⁸ eserlerine aldıkları rivayetlerin Ali b. Mes’ade’nin Katâde’den gelmekte olduğunu belirtip zikredilen hadise hasen ifadesini kullanmıştır.

²¹⁴ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²¹⁵ X, “hergunhadis”, (Erişim 23 Temmuz 2023).

²¹⁶ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²¹⁷ Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i Tirmizî”, 5/499.

²¹⁸ Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i İbn Mâce”, 9/251.

2.3. Zayıf Hadis

2.3.1. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Allah Teâlâ, yaşından ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lutfeder.”²¹⁹ (Tirmizî, Birr 75)”

Paylaşımda zikredilen kaynağın doğru bir şekilde verildiği ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Paylaşılan hadisin orijinal metni ise şu şekildedir:

مَا أَكْرَمَ شَابٌ شَيْخًا لِسِنِّهِ إِلَّا قَيَّضَ اللَّهُ لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْدَ سِنِّهِ.

i/hergunbirhadis1

“Herhangi bir genç, bir ihtiyara yaşından dolayı hürmet ederse, Allah da ihtiyarlığında ona hizmet edecek kimseler lütfeder.”²²⁰ (Tirmizî, Birr, 75)”

i/1ichuzur

“Bir genç, ihtiyar bir kimseye yaşından dolayı hürmet ederse, Allah da ona yaşlılığında kendisine hürmet edecek birisini hazırlar.”²²¹ (Tirmizi, Birr, 75)”

Bir önceki hesap ile aynı kaynak verilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“Herhangi bir genç yaşından dolayı bir ihtiyara hürmet ederse Cenab-ı Hak da o gence yaşlılığında hizmet edecek kimseler verir.”²²² (Tirmizi, Birr, 75)”

Ele alınan hesapta diğer sosyal medya hesapları ile aynı kaynağı vermiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşıldı

Üç farklı sosyal medya platformda paylaşılan hadise bakıldığında için aynı kaynağın zikredildiği görülmüştür. Paylaşılan hadis araştırıldığında ise Tirmizî²²³,

²¹⁹ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²²⁰ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²²¹ Instagram, "1ichuzur" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²²² X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²²³ Tirmizî, "Birr", 75.

Taberânî²²⁴ ve Süyûtî²²⁵ hadisin garib olduğunu bildirip hadisin sadece Yezîd b. Beyan'ın rivayetiyle bilinmekte olduğunu söylemiştir. Elbânî'nin²²⁶ ise Tirmizî'de geçen bu hadis için zayıf ifadesini kullandığı görülmüştür.

2.3.2. Rivayet

f/HADİS Sözleri

*“Bir kimse istiğfârı dilinden düşürmezse, Allah Teâlâ ona her darlıktan bir çıkış, her üzüntüden bir kurtuluş yolu gösterir ve ona beklemediği yerden rızık verir.”*²²⁷ (Ebû Dâvûd, Vitir, 26; İbn Mâce, Edeb 57)

Ele alınan sosyal medya hesabının zikrettiği kaynakların doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Belirtilen Ebû Dâvûd, “Vitir”, 26 hadisinin orijinal metni şu şekildedir:

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُصْعَبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ
بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ، جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ ضِيقٍ مَخْرَجًا، وَمِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا، وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا
يَحْتَسِبُ

“İbn Mâce, Edeb, 57” hadisinin orijinal metni şu şekildedir:

مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا، وَمِنْ كُلِّ ضِيقٍ مَخْرَجًا، وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا
يَحْتَسِبُ

f/Hadis-i Şerif

*“Bir kimse istiğfârı dilinden düşürmezse, Allah Teâlâ ona her üzüntüden bir kurtuluş, her darlıktan bir çıkış yolu gösterir ve ona beklemediği yerden rızık verir.”*²²⁸ ((Ebû Dâvud, "Vitir", 26; İbn Mâce, "Edeb", 57))

Kaynakların bilgileri bir önceki hadiste verilmiştir. Sayfa yöneticisi tercümeyi de aslına uygun bir şekilde paylaştığı görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşmıştır.

²²⁴ Taberânî, "Mu'cemu'l-Evsat", 6/94.

²²⁵ Süyûtî, "Camîu'l-Ehâdis", thk. Abbas Ahmed Sagar (b.y.: Dâru'l-Fikr, 1994), 18/428.

²²⁶ Elbânî, "Sahîh ve Za'if el-Câmiu's Sağir ve Ziyâdetihi", 1180.

²²⁷ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²²⁸ Facebook, "Hadis-i Şerif" (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/hergunbirhadis1

“Bir kimse istiğfârî dilinden düşürmezse, Allah Teâlâ ona her darlıktan bir çıkış, her üzüntüden bir kurtuluş yolu gösterir ve ona beklemediği yerden rızık verir.”²²⁹ (Ebu Dâvûd, Vitr, 26)”

Araştırmada yer verilen sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın ve tercümenin bir önceki hesap ile örtüştüğü görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşıldı.

x/hergunhadis

“Kim Allah'tan çokça bağışlanma dilerse, Allah onun için her üzüntüden bir kurtuluş, her sıkıntıdan bir çıkış kapısı verir ve onu ummadığı yerden rızıklandırır.”²³⁰ (İbni Mâce, Edeb: 57)”

İncelenen hadisin İbn Abbas'tan gelen senedle rivayet edildiği ve kaynak olarak ise sadece İbn Mâce ve Ebû Dâvûd'un eserlerinde geçtiği tespit edilmiştir. Bu rivayete Elbânî, Hakim b. Mus'ab için meçhul demiştir²³¹ ve hadisi zayıf olarak değerlendirmiştir.²³²

2.3.3. Rivayet

f/HADİS Sözlere

“Allah cömerttir, cömertliği sever.”²³³ (Tirmizî, Edeb, 41)”

@hadisderyasi sayfasından alınarak paylaşılan bu hadisin tamamı şu şekildedir: “Allah güzeldir, güzel olan şeyleri sever; temizdir, temiz olan şeyleri sever; ikram sahibidir; ikram edenleri sever; cömerttir, cömert olanları sever. Siz de evleriniz gibi temiz tutunuz. Yahudilere benzemeyiniz.” Paylaşılrken sadece “cömerttir, cömert olanları sever” kısmı ele alınmıştır. Tirmizî bu hadise garip demiştir. Tirmizî'nin bu rivayeti isnâdı ile birlikte şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْيَاسِرِ، وَيُقَالُ ابْنُ إِيسَى، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَسَّانَ، قَالَ سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ، يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ

²²⁹ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz2023).

²³⁰ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²³¹ Elbânî, “Za'ifu Ebû Dâvûd”, (Kuveyt: Müessesetü 'Arâs Lin'neşr ve't-Tevzi', 1423), 2/297.

²³² Elbânî, “Silsiletü'z- Za'ife”, (Riyad: Mektebetü'l-Ma'arif, t.s.), 2/142.

²³³ Facebook, “HADİS Sözlere” (Erişim 23 Temmuz 2023).

النَّظَافَةِ، كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، فَتَظَفُّوْا، أَرَاهُ قَالَ، أَفْنَيْتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ

i/hergunbirhadis1

“Allah cömerttir, cömertliği sever.”²³⁴ (Tirmizi, Edeb, 41)”

Bu platform *HADİS Sözlere* ile aynı görseli paylaşmıştır. Paylaşım tarihine bakıldığında 26 Mart’a @hergunbirhadis1 paylaşırken *HADİS Sözlere* 25 Kasım’da paylaşmıştır. Görseline bakıldığında ise iki sayfanın da @hadisderyasi sayfasından bu hadisi aldıklarını ve resimde özellikle sayfa ismini kırpmadan paylaştıkları tespit edilmiştir.

x/@hergunhadis

“Allah noksandan münezzehtir, eksiksiz yapılan güzel şeyi sever. Temizdir, temizliği sever. Kerem sahibidir, keremi sever. Cömerttir, cömertliği sever. Öyle ise oturduğunuz yerin çevresini temizleyiniz ve Yahudilere benzemeyiniz.”²³⁵ (Müslim, Zekât, 65)”

Yapılan araştırmada sayfa yöneticisinin verdiği kaynakta hadise ulaşılamamıştır. Paylaşılan hadise Tirmizî’nin farklı bölümünde ulaşılmıştır.²³⁶ Paylaşılan haliyle hadis incelendiğinde sayfa yöneticisi hadisi orijinal metnine göre tam paylaşmıştır. Sayfa yöneticisinin dikkatsizliğinden ötürü kaynak hatası olabileceği düşünülmüştür.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan bu hadisin orijinal metnine bakıldığında sadece hadisin son kısmı paylaşıldığı görülmüştür. Tirmizî hadisin garip ve Hâlid b. İlyas’tan kaynaklı hadiste zayıflık olduğunu belirtmiştir.²³⁷ İbn Cevzî²³⁸ ve Askalânî²³⁹ de aynı sebepten ötürü sahih olmadığını belirtmiştir. Elbânî’de zikredilen hadis için zayıf demiştir.²⁴⁰

²³⁴ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²³⁵ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²³⁶ Tirmizî, "Edeb", 41.

²³⁷ Tirmizî, "Edeb", 41.

²³⁸ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, İbnü'l-Cevzî, "el-İlelu'l-Mütenahiye", (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403/1983) 2/712.

²³⁹ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, el-Meşâlibü'l-Âliye bi-Zevâ'idü'l-Mesânidi's-Semâniye, (Suûdî: Daru'l-Asime, 1419), 10/270.

²⁴⁰ Elbânî, "Za'ifu Sünen-i Tirmizî", (Beyrut, Mektebi'l-İslamiyye, 1411/1991), 332.

2.3.4. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“ALLAH’İM! GÜNAHIMI BAĞIŞLA, EVİMİ, YURDUMU GENİŞ VE RAHAT EYLE VE RIZKIMI BENİM İÇİN BERKETLİ EYLE.”²⁴¹ (İbni Ebi Şeybe, *Dua*, 42,no:29382)”

Sosyal medya hesabında paylaşılan hadisin kaynağında verilen numara bilgisine ulaşamamıştır. Kaynak olarak kullanılan kitabın farklı basımından kaynaklı hadis numarasında değişiklik olabileceği kanaatine varılmıştır. İbni Ebî Şeybe’nin “*Dua*” bölümünde 29391²⁴² numaralı hadisinde verilen bu hadise ulaşılmıştır. Orijinal metni şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ بْنِ عَبَّادٍ، عَنْ أَبِي مِجَلَزٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَضُوءٍ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي

i/İchuzur

“Allah’ım! Günahımı bağışla. Bana evimde bolluk ver. Rızkımı bereketlendir.”²⁴³ (Tirmizi, *Daavat*, 79)”

Paylaşılan hadisin Türkçe tercümesinde ufak farklılıklar mevcuttur. Tirmizî’de geçen hadis şu şekildedir:

حدثنا علي بن حجر حدثنا عبد الحميد بن عمر الهاللي عن سعيد بن إياس الجريري عن أبي السليل عن أبي هريرة : أن رجلا قال يا رسول الله سمعت دعاءك الليلة فكان الذي وصل إلي منه أنك تقول اللهم اغفر لي ذنبي ووسع لي في رزقي وبارك لي فيما رزقتني قال فهل تراهن تركن شيئا

“Allah’ım günahlarımı bağışla rızkımı genişlet bana verdiğin rızıkları bereketli kıl.”

²⁴¹ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁴² Ebû Bekr Abdullāh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî Ebî Şeybe, “*el-Musannef*”, (Riyad: Mektebû'r-Rüşd, 1409/1989), 6/50 .

²⁴³ Instagram, “İchuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/salavati.serife

“Allah’ım benim günahımı bağışla evimi genişlet rızkıma bereket ver.”²⁴⁴ (-) ”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Zikredilen hadisi paylaşan diğer hesaplar ile kaynaklar kıyaslandığında Tirmizî, İbn Ebî Şeybe gibi eserlerde geçtiği görülmüştür. Bu kaynak hakkında bilgi yukarıda verilmiştir.

x/_EbuHureyre_

“Günümüz hayırlı ve bereketli olsun. Allah’ım! Günahımı bağışla, evimi, yurdumu geniş ve rahat eyle ve rızkımı benim için bereketli eyle.”²⁴⁵ (İbni Ebi Şeybe, Dua, 42) ”

Paylaşımı yapan sayfa yöneticisi ilk kendi cümlesiyle paylaşımına başladığını daha sonra ise hadisi paylaştığı görülmüştür. Lakin ilk cümlenin kendisine ait olduğuna dair bir işaret koymadığı tespit edilmiştir. İbni Ebî Şeybe’nin “Dua” bölümünde²⁴⁶ paylaşılan hadise ulaşılmıştır. Yukarıda orijinal metni paylaşılmıştır.

Tirmizî,²⁴⁷ paylaşılan bu hadise garib ifadesini kullanmıştır. Elbânî hadisin zayıf olduğunu belirtip duanın ise hasen olduğunu söylemiştir.²⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, Taberânî gibi alimlerin eserlerinde de mevcuttur.

2.3.5. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Bizi doyurup içiren ve bizi Müslümanlardan eyleyen Allah’a hamdolsun.”²⁴⁹ (Tirmizî, “De’avat”, 56) ”

Hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir ve hadis belirtilen kaynakta geçmekte olduğu tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni şu şekildedir:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ

²⁴⁴ Instagram, “salavati.serife” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁴⁵ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁴⁶ Ebî Şeybe, “el-Musannef”, 6/550 (No. 29391) .

²⁴⁷ Tirmizî, “Dua”, 79.

²⁴⁸ Elbânî, “Za’ifu Sünen-i Tirmizî”, 1/454.

²⁴⁹ Facebook, “HADİS Sözleri” (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/1ichuzur

“Bizi yediren, içiren ve bizi Müslüman yapan Allah’a hamdolsun.”²⁵⁰ (Ebu Dâvûd, Eti’me,52)”

Sayfa yöneticisinin vermiş olduğu kaynak incelendiğinde zikredilen hadisin bazı kaynaklarda 52. bölüm bazı kaynaklarda 53. bölüm olarak geçtiği görülmüştür. Bu durumda hadisi paylaşan platform aslına uygun tercüme etmiştir ve hadis belirtilen kaynakta geçmektedir. Orijinal metni şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْوَاسِطِيِّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رِيَّاحٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَانَ إِذَا فَرَغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا، وَسَقَانَا، وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ»

x/_EbuHureyre_

“Bizi doyurup içiren ve bizi Müslümanlardan eyleyen Allah’a hamdolsun.”²⁵¹ (Ebu Dâvûd, Eti’me, 53, Tirmizî, De’avat, 56)”

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı hadisin kaynağı doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metinleri yukarıda verilmiştir.

Sosyal medya hesaplarındaki belirtilen kaynaklara bakıldığında Elbânî; Tirmizî²⁵² ve Ebû Dâvûd’da²⁵³ zikredilen bu hadisler için zayıf olduğunu belirtmiştir. Begavî²⁵⁴ ise hadisin senedinde geçen İsmail b. Riyâh’ın babasından aldığı kısmın munkatî’ olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmada Kütüb-i Sitte’nin eserleri içerisinde sadece İbn Mâce’de bu hadise ulaşılmıştır:

İbn Mâce, “Et’ime”, 16

2.3.6. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Âciz

²⁵⁰ Instagram, “1ichuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁵¹ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁵² Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i Tirmizî”, (shamile, bilgi yok), 7/457.

²⁵³ Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i Ebû Dâvûd”, bilgi yok (shamile, bilgi yok) 8/350.

²⁵⁴ Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes’ûd b. Muhammed el-Ferrâ’ el-Begavî, “Şerhu’s-Sünne”, (Beyrut: el-Mektebül-İslamiyye, 1403/1983), 11/279.

kişi ise arzularına uyup bir de Allah'tan (bağışlanma) umandır.²⁵⁵ (Tirmizî, Sıfatu'l-kıyâme, 25)”

Söz konusu sosyal medya hesabının zikrettiği kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

دَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ (ح) وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ.

f/Hadis-i Şerif

“Akıllı kişi, nefesine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Âciz kişi ise nefisini heva hevesine tâbi kılan, sonrasında da Allah'tan dileklerde bulunup duran ve bunu yeterli görendir.²⁵⁶ (Tirmizî, "Kıyâmet", 25)”

Ele alınan sosyal medya hesabı da kaynağı ve tercümeyi doğru bir şekilde paylaştığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

i/hergunbirhadis1

“Akıllı kişi, nefesine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Âciz kişi de, nefisini duygularına tabi kılan ve Allah'tan dileklerde bulunup (bunu yeterli gören) dir.²⁵⁷ (Tirmizî, Kıyâmet 25; İbni Mace, Zühd 31)”

Bu sosyal medya hesabı diğer hesaplardan farklı olarak İbn Mâce'yi de kaynak olarak göstermiştir. Kaynağı ve tercümeye doğru şekilde paylaşmıştır. İbn Mâce'nin eserinde paylaşılan hadisin orijinal metni şu şekildedir:

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَاجِزُ، مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا، ثُمَّ تَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

x/hergunhadis

“Akıllı kişi, nefesine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Âciz kişi de,

²⁵⁵ Facebook, "HADİS Sözlere" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁵⁶ Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁵⁷ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

*nefsini duygularına tâbi kılan ve Allah'tan dileklerde bulunup duran (bunu yeterli gören)dır.*²⁵⁸ (Tirmizî, Kıyâmet, 25)”

Paylaşılan hadisin kaynağı ve tercümesi doğru şekilde verildiği tespit edilmiştir. Orijinal metnini yukarıda paylaştık.

x/_EbuHureyre_

*“Akıllı kişi, nefsine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Aciz kişi de, nefsi duygularına tâbi kılan ve Allah'tan dileklerde bulunup duran (bunu yeterli gören)dır.”*²⁵⁹ (Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme, 25)”

Sayfa yöneticisinin belirttiği kaynak ve yaptığı tercüme doğru olduğu tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

5 farklı sosyal medya hesabında incelenen hadisin paylaşıldığına ulaşılmıştır. Kaynak olarak belirtilen Tirmizî²⁶⁰ ve İbn Mâce'de²⁶¹ geçen hadisler için Elbânî zayıf demiştir. Tirmizî ise kendi hadisi için hasen ifadesini kullanmıştır.²⁶² İbnü'l-Kayserânî²⁶³ zikredilen hadisin ravilerinden olan Ebû Bekir b. Ebî Meryem'in olmasından ötürü zayıf demiştir. Begavî²⁶⁴ ise hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.

2.3.7. Rivayet

f/HADİS Sözlere

*“Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”*²⁶⁵ (-)”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak belirtilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. İncelenen hadisi paylaşan diğer hesaplar ile kaynaklar kıyaslandığında ise hadisin Tirmizî'de geçtiği görülmüştür.

²⁵⁸ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁵⁹ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁶⁰ Elbânî, “Sahîh ve Za'îf Sünen-i Tirmizî, 5/459 .

²⁶¹ Elbânî, “Sahîh ve Za'îf Sünen-i İbn Mâce”, 9/260.

²⁶² Tirmizî, “Sıfatü'l-Kıyâme”, 25.

²⁶³ Ebü'l-Fazl İbnü'l-Kayserânî Muhammed b. Tâhir b. Ali el-Makdisî eş-Şeybânî, “Zahîretü'l-Huffâz”, thk. Abdurrahman b. el-Feryevâî, (Riyad: Dâru's-Selef, 1416/1996) 4/1928.

²⁶⁴ Begavî, “Şerhu's-Sünne”, 14/308.

²⁶⁵ Facebook, “HADİS Sözlere” (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/lichuzur

“Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”²⁶⁶ (Tirmizî, Sıfatûl Kıyâme, 54)”

İncelenen sosyal medya hesabında paylaşılan rivayetin tercümesini aslına uygun yapıldığı görülmüştür. Kaynağın doğru verildiği tespit edilmiştir. Rivayetin orijinal metni ise şu şekildedir:

حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُجَالِدٍ بْنِ سَعِيدٍ الْهَمْدَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ (ح) وَأَخْبَرَنَا سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أُمَيَّةُ بْنُ الْقَاسِمِ الْحَذَّاءُ الْبَصْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ بُرْدِ بْنِ سَنَانَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْفَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَظْهَرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَئِكَ

x/hergunhadis

“Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”²⁶⁷ (Tirmizî, Sıfatûl Kıyâme, 54)”

Söz konusu sosyal medya hesabında paylaşılan rivayetin tercümesi aslına uygun yapılmıştır. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan bu hadis için Tirmizî hasen garib demiştir.²⁶⁸ Elbânî ise zikredile hadis için zayıf demiştir.²⁶⁹ İbnü'l-Cevzî²⁷⁰ ise hadisin sahih olmadığını ve ‘Âmr b. İsmail’in (söylediğinin) asılsız olduğunu belirtmiştir. Fettenî²⁷¹ ise ‘Âmr b. İsmail’in yalancı olduğunu ve hadisin sahih olmadığını söylemiştir.

²⁶⁶ Instagram, “lichuzur” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁶⁷ X, "hergunhadis" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁶⁸ Tirmizî, Sıfatûl Kıyâme", 54 .

²⁶⁹ Elbânî, “Sahih ve Za’if Sünen-i Tirmizî”, 6/6.

²⁷⁰ İbnü'l Cevzî, *el-Mevzûât*, nşr. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine, el-Mektebetü's-Selefiyye, 1386/1966), 3/224 .

²⁷¹ Cemâlüddîn Muhammed Tâhir b. Alî el-Fettenî, “Tezkiretü'l-mevzû'ât”, (Kahire: İdâretu't-Tibâ'ati'l-Müniriyye, 1343) 1/217.

2.3.8. Rivayet

f/Hadis-i Şerif

“İnsanların Allah'tan en uzak olanı, katı kalpli kimselerdir.”²⁷² (Tirmizî, "Zühd", 61)”

Araştırmaya alınan sosyal medya hesabının zikrettiği kaynağının doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yaptığı tespit edilmiştir. Araştırmalar esnasında belirtilen rivayetin sadece son kısmının paylaşıldığı görülmüştür. Orijinal metni ve tercümesi şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي ثَلَجٍ الْبَغْدَادِيُّ، صَاحِبُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَاطِبٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَكْثُرُوا الْكَلَامَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّ كَثْرَةَ الْكَلَامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ قَسْوَةٌ لِلْقَلْبِ، وَإِنْ أَبْعَدَ النَّاسُ مِنَ اللَّهِ الْقَلْبُ الْقَاسِي.

Allah anılmaksızın sözü uzatma zira Allah anılmaksızın sözün uzatılması kalplerin katılaşmasına sebeptir. İnsanların Allah'tan en uzak olanı katı kalpli kimselerdir.

i/hergunbirhadis1

“İnsanların Allah'tan en uzak olanı, katı kalpli kimselerdir.”²⁷³ ((Tirmizî, Zühd, 61))”

İncelenen Instagram hesabının paylaştığı kaynak ve tercüme doğru olmakla birlikte yukarıda ele alınmıştır. Bu sosyal medya hesabı da hadisin bir kısmını paylaşmıştır. Orijinal metni de yukarıda paylaşılmıştır.

x/_EbuHureyre_

“İnsanların Allah'tan en uzak olanı, katı kalpli kimselerdir.”²⁷⁴ (Tirmizî, Zühd, 61)”

Araştırmada yer verilen sosyal medya hesabı da bir önceki hesaplar gibi rivayetin sadece son kısmını paylaştığı görülmüştür. Orijinal metni yukarıda

²⁷² Facebook, “Hadis-i Şerif” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁷³ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁷⁴ X, “_EbuHureyre_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

paylaşmıştır.

Üç farklı sosyal medya platformunda paylaşılan hadis için Tirmizî: “Bu hadis garib olup bu hadisi sadece İbrahim b. Abdullah b. Hatıb’ın rivayetiyle bilmekteyiz.” şeklinde açıklama yapmıştır. İbnü’l-Kattân²⁷⁵ ise zikredilen hadisin senedinde geçen İbrahîm b. Abdullah b. Hâtıb’ın bilinmemekte olduğunu belirtmiştir. Elbânî ise zikredilen hadis için zayıf ifadesini kullanmıştır.²⁷⁶

2.3.9. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, siddiklar ve şehitlerle beraberdir.”²⁷⁷ (Tirmizî, Büyü’ 4)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. @hergunbirhadis1 ile aynı görsel ile paylaşımı yapmıştır. @hergunbirhadis1 30 Kasım’da belirtilen hadisi paylaşırken HADİS Sözleri 1 Aralık’ta paylaşmıştır. Sayfa yöneticisinin bizlere paylaşımı @hergunbirhadis1 sayfasından aldığı şüphesi uyandırmıştır. Orijinal metni şu şekildedir:

حَدَّثَنَا هَنَادٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ، وَالصَّدِيقِينَ، وَالشُّهَدَاءِ

f/Hadis-i Şerif

“Doğru ve güvenilir tüccar, kıyamet gününde nebilerle, siddiklarla ve şehitlerle beraberdir.”²⁷⁸ (Tirmizi, “Buyu”, 4)”

Araştırmada yer alan sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın doğru olduğu ancak tercümesinde yazılan “kıyamet gününde” lafzının orijinal metninde olmadığı tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

²⁷⁵ Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Abdilmelik el-Kutâmî el-Fâsî, "Beyânü'l-vehm ve'l-ihâmi'l-vâkı 'ayn fî kitâbi'l-Ahkâm", thk. Hüseyin Âyt Saîd (Riyâd: Daru't-Tayyibe, 1418/1997), 4/640.

²⁷⁶ Elbânî, "Sahih ve Za'if Sünen-iTirmizi", 5/411.

²⁷⁷ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁷⁸ Facebook, "Hadis-i Şerif" (Erişim 23 Temmuz 2023).

i/hergunbirhadis1

“Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, siddiklar ve şehitlerle beraberdir.”²⁷⁹ (Tirmizî, Büyû, 4)”

Facebook ve Instagram hesaplarında paylaşılan rivayet ile aynı kaynak ve tercümeyle sahip olduğu tespit edilmiştir. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/_Hadis_

“Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, siddiklar ve şehitlerle beraberdir.”²⁸⁰ (Tirmizî, Büyû, 4)”

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın ve tercümenin doğru olduğu görülmüştür. Orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

Dört farklı sosyal medya hesabı aynı rivayeti aynı kaynak ile paylaştığı görülmüştür. Tirmizî²⁸¹ eserinde paylaştığı hadis için hasen ifadesini kullanmıştır ve hadisin sadece Sûfyân es Sevrî'nin Ebû Hamza'dan rivayetiyle bilindiğini söylemiştir. Elbânî zikredilen hadis için zayıf demiştir.²⁸²

2.3.10. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Her namaz vakti gelince, melekler ‘Ey insanlar, günahlarınız sebebiyle hasıl olan ateşi namaz kılarak söndürün! derler.”²⁸³ (Taberânî)”

Paylaşımın görseline bakıldığında @hergunbirhadis1 hesabı ile aynı paylaşımın yapıldığı görülmüştür. @hergunbirhadis1 sayfası paylaşımını 18 Haziran'da yapmışken HADİS Sözleri ise 7 Temmuz'da yapmıştır. Bu durumda HADİS Sözleri hesabının @hergunbirhadis1 hesabından paylaşımı almış olabileceği kanısına varılmıştır. Sadece isim olarak verilen kaynakta Taberânî'nin iki eserinde paylaşılan hadise ulaşılmıştır. Bunlar şu şekildedir:

Taberânî, “el-Mu‘cemu'l-Evsaf”²⁸⁴, Orijinal metni ise şu şekildedir:

إن لله ملكا ينادي عند كل صلاة يا بني آدم قوموا إلى نيرانكم التي أوقدتموها على أنفسكم

²⁷⁹ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁸⁰ X, “_Hadis_” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁸¹ Tirmizî, Büyû, 4.

²⁸² Elbânî, “Sahih ve Za'ifu el-Câmiu's Sağir ve Ziyâdetihi”, 625.

²⁸³ Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁸⁴ Taberânî, “el-Mu‘cemu'l-Evsaf”, 9/173.

فأطفئوها بالصلاة

Taberânî, “*el-Mu’cemu’s-Sağîr*”²⁸⁵, Orijinal metni şu şekildedir:

إن لله تبارك وتعالى ملكا ينادي عند كل صلاة يا بني آدم قوموا إلى نيرانكم التي أوقدتموها

على أنفسكم فأطفئوها

i/hergunbirhadis1

“Her namaz vakti gelince, melekler ‘Ey insanlar, günahlarınız sebebiyle hasıl olan ateşi namaz kılarak söndürün! derler.”²⁸⁶ (Taberani)”

Söz konusu sosyal medya hesabının paylaştığı kaynağın ve tercümenin doğru tespit edilmiştir. Hadisin orijinal metni yukarıda paylaşılmıştır.

x/hergunhadis

“Allah’ın her namaz vaktinde şöyle seslenen bir meleği vardır: “Ey Ademoğulları! Kendi elinizle tutuşturduğunuz sizi yakacak olan ateşi namazla söndürmek için kalkınız.”²⁸⁷ (Camiu’s Sağîr, 2358)”²⁸⁸

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı tercümenin ve kaynağın doğru olduğu tespit edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

إن لله تعالى ملكا ينادي عند كل صلاة : يا بني آدم قوموا إلى نيرانكم التي أوقدتموها على أنفسكم

فأطفئوها بالصلاة

Paylaşılan hadisi üç platformun da doğru kaynak vererek paylaştıkları görülmüştür. Taberânî,²⁸⁹ ve Heysemî²⁹⁰ zikredilen hadisi İbn-i ‘Avn’dan sadece Ezher’in rivayet ettiğini ve hadisin tek kaldığını ifade etmişlerdir. Elbânî belirtilen kaynaklarda geçen Taberânî ve Süyûtî’deki hadisler için zayıf demiştir.²⁹¹

²⁸⁵ Taberânî, “*el-Mu’cemu’s-Sağîr*”, (Beyrut: el-Mektebü’l-İslamiyye, 1405/1985), 2/262.

²⁸⁶ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁸⁷ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁸⁸ Süyûtî, “*el-Câmi’u’s-Sağîr*”, 1/198.

²⁸⁹ Taberânî, “*Mu’cemu’l-Evsat*”, 9/173.

²⁹⁰ Ebü’l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, “*Mecma’u’z-Zevâ’id*” (Beyrut: Daru’l-Fikr, 1412), 2/33.

²⁹¹ Elbânî, “*Sahih ve Za’ifu el-Câmiu’s Sağîr ve Ziyâdetihi*”, syf: 477.

2.4. Mevzu' Hadis

2.4.1. Rivayet

f/HADİS Sözleri

“Misafir rızkıyla gelir (ona yaptığı ikram ev sahibinin rızkını azaltmaz) ve (kendisini misafir eden) o kavmin günahlarını götürür, onların günahlarını sildirir.²⁹² (ed-Deylemi, Müsnedü'l-Firdevs, rakam: 3896 2/432; es-Suyûti, Câmi'l-ehâdis, rakam: 13902, 14/110; 'Ali el-Müttaki, Kenzu'l-'ummâl, rakam: 25835,25836, 9/242)”

İncelenen sosyal medya hesabının paylaştığı kaynakların doğru olduğu ve tercümesinin de aslına uygun bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Deylemî'de²⁹³ bulunan kaynağın orijinal metni şu şekildedir:

الضيف يأتي برزقه ويرتحل بذنوب القوم

Süyûtî'de²⁹⁴ bulunan kaynağın orijinal metni şu şekildedir:

الضيف يأتي برزقه ويرتحل بذنوب القوم يحص عنهم ذنوبهم

Ali el-Müttakî'de²⁹⁵ bulunan kaynağın orijinal metni şu şekildedir:

الضيف يأتي برزقه، ويرتحل بذنوب القوم، يحص عنهم ذنوبهم

x/hergunhadis

“Misafir rızkıyla gelir. Ev halkının günahlarını götürerek gider. Günahlarını silip süpürür.²⁹⁶ (Camîu's Sağir, 5242)²⁹⁷”

Ele alınan sosyal medya hesabının paylaştığı tercümeyi ve kaynağı doğru verdiği tespit edilmiştir. Orijinal metni şu şekildedir:

الضيف يأتي برزقه، ويرتحل بذنوب القوم، يحص عنهم ذنوبهم

²⁹² Facebook, "HADİS Sözleri" (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁹³ Şirûye b. Şehredâr Deylemî, “Firdevsü'l Ahbâr”, thk. Saîd b. Besyûnî Zağlûl (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), 2/432 .

²⁹⁴ Süyûtî, “Câmi'u'l-ehâdis”, 14/110 .

²⁹⁵ Alaüddin Ali ibn Husameddin el-Müttakî el-Hindî, “Kenzu'l-Umma”, thk. Bekrî Hayyanî, Saffet es-Sekâ (Beyrut: Müessesetür-Risale, 1981), .

²⁹⁶ X, “hergunhadis” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁹⁷ Süyûtî, “el-Câmi'u's-Sağir”, 1/98.

i/hergunbirhadis1

“Misafir rızkı ile gelir, ev halkının günahlarının affına sebep olur. Allah, hâyır murat ettiği insana hediye olarak misafir gönderir.”²⁹⁸ (-)”

Bu platform hadisi kaynaksız bir şekilde paylaşmıştır. Kaynak verilmediği için orijinal metnine dair bilgi verilememiştir. Aynı hadisi paylaşan diğer sosyal medya hesapların kaynakları kıyaslandığında rivayet Süyûtî’de görülmüştür.

Rivayeti sadece bir sosyal medya hesabı kaynaksız paylaşmıştır. Diğer iki hesap doğru kaynak vererek hadisi paylaştıkları tespit edilmiştir. Sehevî²⁹⁹ hadisin garib olduğunu söylemiştir. Elbânî³⁰⁰ zikredilen hadisteki ravilerden İshak b. Necîh’in yalancı ve uydurmacı olduğunu ifade etmiştir.

²⁹⁸ Instagram, “hergunbirhadis1” (Erişim 23 Temmuz 2023).

²⁹⁹ Ebü’l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdîrahmân b. Muhammed es-Sehâvî, neşr: Muhammed Osman el-Huşî, *el-Makâşidü'l-hasene*, (Beyrut: Daru'l Kitabu'l Arâbiyye 1405/1985) 1/86.

³⁰⁰ Elbânî, *"Silsiletü'l-Ehâdisi'z-Za'ife ve'l-Mevzû'a ve Eseruhe's-Seyyi'ü fî'l-Ümme"*, (Riyâd: Mektebetü'l-Ma'arif, 1412/1992), 6/63 .

3. SONUÇ

İnsanlar yaratıldıkları andan itibaren birbirleriyle iletişim kurmaya çalışmışlardır. İletişimde sadece dinleme ile kalmayıp öğrendikleri bilgileri de paylaşmak istemişlerdir. Bu şekilde üstüne ekleyerek ilerleme gösteren iletişim, günümüzdeki halini almıştır. Teknolojinin gelişimiyle beraber iletişim, son yıllarda hızlı bir şekilde gelişim gösterilmiştir. 1995 yılına kadar sosyal medya diye bir tabir ortada yokken oluşturulan internet içerikleri ile günümüzün vazgeçilmez unsuru olmuştur. Bu durumda hayatımızın bir parçası olan sosyal medya, hayatımızı kolaylaştırdığı gibi farklı problemleri de beraberinde getirmiştir. Nitekim iletişim kurmak kolaylaştığı andan itibaren insanlar arasında olumlu-olumsuz bir takım paylaşımlar yapılır hale gelmiştir. Sosyal medyada içerik üreticilerinden bazıları uygunsuz ve olumsuz paylaşım yapmalarından ötürü bazı içerik üreticileri tarafından dini içerikli hesaplar açılmaya başlandığı gözlemlenmiştir. Lakin burada da paylaşımın içeriği hazırlanırken usulüne uygun olanlar paylaşıldığı kadar usulüne uygun olmayan paylaşımlar da olmuştur. Günümüzde paylaşılan içeriklerin doğruluğunun araştırılma derecesinin düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda yapılan paylaşımlarda bir yanlışın birçok insanı kötü yönde etkileyeceği görülmektedir. Bu da insanların dinî yanlış öğrenme gibi bir tehlikeyi beraberinde getireceğini göstermektedir. Sosyal medya paylaşımlarının, işin ehli olan bir kurumun onayından geçme durumu olmadığı için her isteyen kişinin paylaşım yapması ciddi sorunlar oluşturabilmektedir.

Yapılan araştırmada üç farklı sosyal medya platformunda ortak geçen 42 tane hadisin olduğu belirlenmiştir. Bu hadislerin çoğu konuya temas ettiğini, bir konuda yoğunlaşmadığı tespit edilmiştir. Sosyal medya kullanıcılarının önüne düşmesi muhtemel olan hadislerin 27 tanesinin sahih, 5 tanesinin hasen, 9 tanesinin zayıf ve 1 tanesinin mevzu' olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen sosyal medya platformlarının içerisinde hadis paylaşımlarının önemli oranda sahih olarak aktarıldığı yaklaşık 5'te 1 oranda zayıf olduğu tesbit edilmiştir. Facebook'ta konu bazlı araştırma yapan ve şüpheli rivayetleri araştıran Nazmi Koç'un³⁰¹ rivayetlerinin yarısından fazlası mevzu' olurken yapılan bu çalışmada çok daha az bir oranın zayıf

³⁰¹ Nazmi Koç, "Sosyal Medyada Paylaşılan Hadislerin Sıhhat Değerlendirmesi", 90.

olduğu görülmüştür. Ayrıca incelenen hesapların takipçi sayısına göre paylaşımlarındaki sıhhat derecesinin değişip değişmediği ele alınmaya çalışılmıştır. Lakin takipçi sayısına göre sıhhat derecesinde özel bir ayrımın olmadığı görülmüştür.

Sosyal medyada hadis ile alakalı hesap açan sayfa yöneticilerinden bazılarına ulaşılmaya çalışıldı. Bizzat yöneticilerle iletişime geçilip hadis ilminde eğitiminin hangi düzeyde olduğunu ve hangi mesleği yaptığı sorulmuştur. Geri dönüşlerin geneline bakıldığında iş hayatlarının farklı olduğunun ve eğitimin ya düşük seviyede ya da hiç olmadığı tespit edilmiştir. Yöneticilerden hemşire, nakliyeciler, işletmeciler, öğrenciler olmakla birlikte az da olsa medresede okuyan kişilerin de mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bazıları sahih hadis kitaplarını ele aldıklarını söylerken bir kısmı ise internetten paylaşım yaptığını beyan etmiştir. Ulaşılan yöneticilerin paylaşımlarındaki niyetlerin ise sosyal medya hesaplarında dini içerik oluşturup kullanıcıları bilgilendirmek olduğu söylenmiştir. İçerik üreticilerinin yaptığı paylaşımlarda sosyal medya hesaplarında ortak paylaşılan hadislerin zayıflık oranının düşük olduğu tespit edilmiştir. Lakin araştırma yapılırken zayıf hadislerin de az bir oranda olmadığı görülmüştür. Araştırmanın amacının dışına çıkıldığı için o hadislere yer verilmemiştir. Yanlış bilginin engellenmesi adına önlem almak için içerik üreticilerine ürettikleri konu ile alakalı usul derslerinin alınması, sosyal medya hesapları olan bireylerin de gördükleri bilgiyi doğru yerden araştırmasının faydalı olacağı kanısına varılmıştır. Ayrıca sosyal medyanın kullanımının arttığı bu dönemlerde Diyanet'in kendi internet sayfası ile kalmayıp sosyal medya hesaplarında da sadece hadis ile alakalı hesap açıp güvenilir hadis paylaşımları yapılmasının da sosyal medya kullanıcıları açısından alternatif olabileceği kanısına varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. 7 Cilt. Müessesetü'r-Risale, 1421.
- Altunay, Alper “*Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya: Görüntü Yüzeyi*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 27 (2012), 33- 44.
- Askalânî Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed. *el-Meţâlibü'l- 'Âliye bi-Zevâ'idü'l-Mesânîdi's-Semâniye*. 19 Cilt. Suûdî: Daru'l-'Asime, 1419.
- Batar, Yusuf. “İletişim Modelleri Işığında Dini İletişimin Doğası”, *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/2 (2020), 417-439.
- Begavî , Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd. *Şerhu's-Sünne*. 15 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslamiyye, 1983.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *El-Câmiu's-sahîh*. nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 2.Basım, 1422/2001.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân. *Sünen*. thk. Fevâz Ahmed ez-Zemerlî-Hâlid es-Seb' el-Alemî Hüseyin. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kitâbu'l-'Arabiyye, 1. Basım, 1407.
- Deylemî, Şirûye b. Şehredâr. *Firdevsü'l Ahbâr*. thk. Saîd b. Besyûnî Zağlûl. 5 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1986.
- Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Musannef*. thk. Kemal Yusuf el-Hût. 7 Cilt. Riyad: Mektebü'r-Rüşd, 1. Baskı 1409.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as. *Sünen-i Ebû Dâvûd*, thk. M. Muhyiddin, Abdülhamîd. 4 Cilt. Beyrut: El-Mektebetü'l 'Asriyye, ts.
- Elbânî, "*Sahihi Terğîb ve't Terhîb*. 3 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Ma'ârif. 5. Basım. ts.
- Elbânî, Nâsırüddin. *Silsiletü'l-eĥâdîsi'z-za'ife ve'l-mevzû'a ve eşeruhe's-seyyi'ü fi'l-ümme*. 14. Cilt. Riyad: Daru'l Maarif, 1. Basım, 1412/1996.
- Elbânî, Nâsırüddin. *Za'ifu'l-Câmi'i's-şagîr ve ziyâdâtüh*, 1 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l İslâmiyye, 1979.
- Elbânî, *Sahih ve Za'if Sünen-i Ebû Dâvûd*. Shamile, bilgi yok.
- Elbânî, *Sahih ve Za'if Sünen-i Nesâî*. Shamile, bilgi yok.
- Elbânî, *Sahih ve Za'if Sünen-i Tirmizî*. Shamile, bilgi yok.
- Elbânî, *Silsiletü'l-sahîha*. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'l- Ma'arif, 1.Basım, 1415/ 1422.

Elbânî, *Za'ifu Ebû Dâvûd*, 2 Cilt. Kuveyt: Müessestü 'Arâs Lin'neşr ve't-Tevzi', 1423.

Elbânî. *Za'ifu Sünen-i Tirmizî*. Beyrut: Mektebi'l-İslamiyye, 1411/1991.

Facebook, HADİS Sözleri, Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0bjXWkbE55LriSjkw4GePEitayseEi9vZewWyfcTK2yMuCkG9rcWTamHTuKSirH5Pl>

Facebook, Hadis-i Şerif, Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5183040841762526>

Facebook. "Ayetler ve Hadis-i Şerifler". Erişim 07 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/1510219329243616>

Facebook. "HADİS Sözleri". Erişim 07 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm>

Facebook. "HADİS Sözleri". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid04kVVYLHiBAatzWv8THG32rPso7Sm7B2JCvvhvhiuP5S1CoMxTPJvUkPfGsZaKS2pl>

Facebook. "HADİS Sözleri". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02yP8jQFwRjPeDTpk3UP4wtDibSBxaMM9gVELNf4zaRVE9UETgWpRkpyWj5Q7QFQn6l>

Facebook. "Hadis-i Şerif". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452>

Facebook. "Hadis-i Şerif". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5037683789631566>

Facebook. "Hadis-i Şerif". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5400629420003666>

Facebook. "Hadis-i Şerif". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/511177687222257>

Facebook. "HADİS Sözleri" Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02Ca34WSQZsRJYWkgrsgAgxttwsCgGqiYq1XBs1t9y1m175Tcfi5BzB762hEQ7iUT9l>

Facebook. "HADİS Sözleri". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0Y2p2tgGEx5MELqCyxC1h9F9cDCL4dHbM6p9pJuPc8HBjDzCGco3sGuhVPkMhdtwBl>

Facebook. "HADİS Sözleri". Erişim 23 Temmuz 2023.

<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02HCu33t6Uefe387P6H9cz3ZwvugWNrpTnsRWPMnGvZk4Ybm22Vge5JSYJF7SEKcWSl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid03pD9wFniP75xayA69t7WkCSHWbNVZtytbXLSxv5F4d78kWxiBuxdLiPi9GLG6sifl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0pT2GqCx8MhNrupH7baMLjJcr7rpsATSzJEHkawusZX6pung9Hh8oFJDAXJUvY1Jtl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02hWU4Ff9HCaMsFioQVN4UrjFEo6GAGH2KqrdGHtXAPo9f9fVXSpK9Z62BzdYbUheJl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0gQH6jpe18CAYEHU7e6JdyjodTS5vXyNLSVM18v4azFf8KJrHnehzSf7bqKyRJAKml>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid028Dz8XD5EnSfngvsBqUmdP46g9Frk9R3yGv1eNYSNHh26zEbBn6UKZPTTrWopMgz9ol>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02vJMJDxqrPpG81Jap5YiYm3EvaXjffPfc714zHLai1jj6HjMxbAkv7mikvGoeMG9El>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02i5M21BuxEQkb55At4r4zW3RaJ7wcyo2KSEKtETa5kZHrkP6hLz2i4TTXahFK62LJl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02SrvidvjfVKfjmijtaFYyE9HCF7Ph74gcZ4iihZWTJyM4Zjrt73Xe1DFX1VmsnRdwl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02w8VHgViazYp84qru36b1aHKDE2upAqGBjX5TkigGs6ops4sJMk4wgU4aMFELdxdl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02rFxxziDksVcSoSwbAwyywrCKvCEsTyRHFKfuXDUuQSZhEcrbhGApMpawim8cKXGVzl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0aYrwgxaEkHhJv37tg2XrXSAewz4JgKNiv7cGpfsYp3Hfi6cqaPSjKSwtqNcZ9cGXl>

Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0wboWiwSAJgVo8TpDQiJUagUD8zxNd9XZgncR6RE5UYCaneE2wuHb3dPGwetKHQewl>

- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0SmvcpMG8MR1SAFtAZkAtPTYuQVY1ucPH34p3zJMi8CyDJSQ7AYwPvz1YsQCP8n4El>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02Q7BAXMjvTXAzeoBmkPxCeK3PN2uvaD72okDcwNjgdV3bhnz6sYS2KRfQD4aLeNGkl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02yauKCoRwnCy97JSjWmviU8GgLyeU49LYi9iSwciLX8PVUinF9pKM2akqDWDCwpZol>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02kwgUiZAiW5cL2yJmw7N6bpLnqQ3Fw4YgMXQuGKfM5ezNEqEevqbNgfJcr1Jt5zql>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0e8716TVREJ4afvCdJb1C5pm8mcYYirTfb2azz2PajS1CGUVHdkZ6V5FtiG1Q5hMJl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0jMwNoJaPRG7xKTCWkpYrzNza6EZqoTJqwjUo2z1psiqtoMVLHFMcu8Y2gxAALB1zl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02sGHEDetNtYkQ5s9K8KiH3RJsedx6oMQQ2HTSc7QAEMgCLPsFas29CbLX5KqAnQvQl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/photos/a.620873401316404/7285805734823104/>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02NGEVDdbqRNTmPtdKXME9EH5cdH9qhmbLuCQ9o11YWeWVzZGUCprbZTWrPNoL97DCsl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02JhQFoZvCPMrpWjY6twviDWaDu3gfuxU8JnVEyidSppXd6wbQeBmFH8d2UH2jyBiRl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0HCTSLEfET8smNtmsNWMnNXMJdZ1tngitmPH7VwLvAEFtrLs2GrQcZXyT1QD7AGd7l>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid02j9v8pnnJbZ5xR15hE5qY6Ppd3tCCJ5CrM6eoGDCRKEeziCpjNe5ED218zHZWPKBrl>
- Facebook. “HADİS Sözlere”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0wbAXGN8e9wQUwfp>

SjDCL8HdCrpRg8Ho1ECx8A3YAyWubVsrXDz6rMzhFNVDE3Pc8l

Facebook. “HADİS Sözləri”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0328upVQbQoytpccMfDRPEsTWrSkwhNEpatYPFLsmQVVm87SdE3ZpPrNscgSb8iqu2l>

Facebook. “HADİS Sözləri”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0cRiX4QcEZDEpPqozuYnuWNAf85KAh32A636Xgf5ZvuLZdbHS1aoWVkJpL6Puy4vNI>

Facebook. “HADİS Sözləri”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/HadisDuamm/posts/pfbid0GCh5E2HAcmig72mABbfBi4VMNVAXFHeab5bqna93YuFL7jaaMeo9YBsnW4VHkGKjl>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5216925278374082>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5598292370237369>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5693851170681488>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5342627589137183>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5068010029932275>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5249593008440642>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5092773937455884>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5204054989661111>

Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/4965444580188821>

- Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5070772619656016>
- Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/5146116118788332>
- Facebook. “Hadis-i Şerif”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.facebook.com/groups/910055342394452/permalink/4888903647842915>
- Facebook. “hergunhadis1”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.instagram.com/p/Cij5nkHj3VX/>
- Fettenî, Muhammed b. Tâhir es-Sıddîkî el-Hindî. *Tezkiratu'l-mevzûât*. Kahire: İdâretu't-Tıbâ'ati'l-Münîriyye, 1924.
- Gönenç, E. Özgür. "İletişimin Tarihi", *İletişim Fakültesi Dergisi* 18 (2012), 57-72.
- Gül, Recep Emin. “Sosyal Medyada Paylaşılan Hadislerin Dinî Yaşantıya Etkisi: Balıkesir Üniversitesi Öğrencileri Örneği”. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 4/2 (2021): 301-315
- Güneş, Abdurrahman “Medyanın Olumsuz Din Algısına Etkisi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (2018): 203-216.
- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrûddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-Zevâ'id*. 10 Cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1412
- Hindî, Alauddin Ali ibn Husameddin el-Müttekî el-. *Kenzu'l-Ummal*. thk. Bekrî Hayyanî, Saffet es-Sekâ. Beyrut: Müessesetür-Risale, 1981
- Instagram, ehlişünnetilimmeclisi, Erişim 29 Aralık 2023.
<https://www.instagram.com/ehlisunnetilimmeclisi/>.
- Instagram, hergunbirhadis1, Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.instagram.com/p/CimhD0FjCdl/>
- Instagram. "lichuzur". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.instagram.com/lichuzur/>
- Instagram. "hergunbirhadis1". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.instagram.com/hergunbirhadis1/>
- Instagram. "salavatiserife". Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.instagram.com/salavati.serife/>
- Instagram. “lichuzur”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://www.instagram.com/p/CgJLTxijT7o/>

Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CYiZYQ5DVrg/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/Cfha7PDedx/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CgBCRGCIC3z/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/Ci4Z4GMDgVS/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CYvQ0kWDB3T/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CgOKtwWjHPx/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CY7ChZoj5yE/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CZSa7wuDF_M/
Instagram.	“lichuzur”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CkDKBoLqWIp/
Instagram.	“ehisünnetmeclisi”.	Erişim	29	Aralık	2023.
					https://www.instagram.com/p/CdP2gusDDAt/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CjFlrkj9KW/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CeDjYsrjDvM/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/Ckc_IdXD-WQ/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/ChJyeAUDWjB/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/Cbj8-ynLxK-/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CcaQLnljU3g/
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
					https://www.instagram.com/p/CihN2_jDIQb/

Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CfhJBsOjUOe/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/Cb81-jQDP9/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CgpM2HpDxo7/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CdTI4XXj5v7/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/Cb2tPIYDw2t/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CdTIFqVDYcs/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/ChCSxJhDtDD/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/Cg62cTioRvy/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CmkA0-WDD6/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CcUseInjXcv/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CelKw3LLW6e/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CabNYNTDutW/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CYeZDwrjJbS/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/Clkx58CjuLQ/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/Ce8Fg3jKhYy/				
Instagram.	“hergunbirhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/Cdpyz-zjHDE/				
Instagram.	“hergunhadis1”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://www.instagram.com/p/CjVIM76DanJ/				

- Instagram. “hergunhadis1”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CdVd9NJMhCk/
- Instagram. “herhunbirhadis1”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CgO9BcNDTel/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/ClgKZMgj1fn/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CZJ_-jzDyVE/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CY9XQ4rjGE3/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CZH-JlItNuw/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/Ci4Z4GMDgVS/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CkV-lypDGTW/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/Ccuk6OWjCVV/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/Cg9ouNkjHaL/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/Cb0BXENDPAw/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/CY9XQ4rjGE3/
- Instagram. “salavati.serife”. Erişim 23.07.2023.
https://www.instagram.com/p/ChAQG65Dv3T/
- Instagram. lichuzur. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://www.instagram.com/p/ChAQG65Dv3T/
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *Sünen*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbaki. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, ts.
- İbnü'l Kattân, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Abdilmelik. *Beyânü'l-vehm ve'l-ihâmi'l-vâkı'ayn fî kitâbi'l-Ahkâm*. thk. Hüseyin Âyt Saîd. 6 Cilt. Riyâd: Daru't-Tayyibe, 1997.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali. *el-İlelu'l-Mütenahiye*. 2 Cilt.

- Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1403/1983.
- İbnü'l-Cevzî. *El-Mevzûât*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman. I-III Cilt. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1. Basım, 1968.
- İbnü'l-Kayserânî, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Tahir. *Zahîretü'l-huffâz el-muhrec 'ale'lhurûf ve'l-elfâz*. thk. Abdurrahman b. Abdülcebbâr el-Ferîvâî. I-V Cilt. Riyad: Dârü's-Selef, 1. Basım, 1996.
- Koç, Nazmi. *Sosyal Medyada Paylaşılan Hadislerin Sıhhat Değerlendirmesi*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifîn el-. *Feyzu'l-Kadîr şerhu'l-Câmi'i's-sağîr*. Mısır: Mektebetü't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, 1356.
- Müslim el-Kuşeyrî, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-hahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî . 5 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1374-75/1955-56.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb. *Sünen*. Mektebetü'l-matbuâtî'l-İslâmiyye, 1986
- Nesâî. *es-Sünenü'l-Kübrâ*. 12 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001
- Oyman, Nihat “*Sosyal Medya Dindarlığı*”, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi 28 (2016):125-167
- Öztürk Çelebi, Gülcennet. “Tarih Öncesi Dönemlerde İletişim”. Etkileşim 2 (Ekim 2018), 142-156
- Sehâvî. *el-Mağâşidü'l-hasene*. thk. Muhammed Osman el-Huşî. 1 Cilt. Beyrut: Daru'l Kitabu'l Arâbiyye, 1. Basım, 1405/ 1985.
- Süyûtî, *Câmi'u'l-Ehâdîs*, thk. Abbas Ahmed Sagar. b.y.: Dâru'l-Fikr, 1994
- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr . *el-Câmi'u's-Sağîr*. Beyrut: Daru'l-Kitap el-İlmiyye, 1425/2004.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân. *el- Mu'cemül- evsat*. thk. Târık b. İvazullah ve Abdülmuhsin b. İbrâhim el-Hüseynî. 10 Cilt. Kahire: Darü'l-Hameyn, 1415/1995.
- Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*. thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 3. Basım, 1415/1994.
- Taberânî. *el-Mu'cemu's-Sağîr*. 2 Cilt. Beyrut: el-Mektebü'l-İslamiyye, 1. Basım. 1405/1985.
- Tayâlisî, Ebû Dâvûd, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd, “*Müsned*”, thk.

Abdulmuhsin et-Turkî. Mısır: Dar'ul-Hicr, 1419/1999.

TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. "Güncel Türkçe Sözlük". Erişim 03 Haziran 2021.
<https://sozluk.gov.tr/>

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre (Yezîd). *el-Câmi 'u'l-Kebîr*. thk. Beşşâr
Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1.Basım, 1992.

Wearesocial. " Türkiye’de En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları". Erişim 01
Ocak 2024. <https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

Wearesocial. " Türkiye’de Facebook Kullanım İstatistiği". Erişim 01 Ocak 2024.
<https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

Wearesocial. " Türkiye’de Instagram Kullanım İstatistiği". Erişim 01 Ocak 2024.
<https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

Wearesocial. "Dünyanın En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları". Erişim 01
Ocak 2024. <https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

Wearesocial. "Türkiye’de Twitter Kullanım İstatistiği". Erişim 01 Ocak 2024.
<https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

Wearesocial. "Dünya Çapında Dijital Kullanım". Erişim 01 Ocak 2024.
<https://wearesocial.com/us/blog/2022/01/digital-2022/>

X, hergunhadis, Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1607379580830072832>

X. "_EbuHureyre_". Erişim 23 Temmuz 2023. https://twitter.com/_EbuHureyre

X. "_EbuHureyre_". Erişim 23 Temmuz 2023.
https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1569011597275791365

X. "_EbuHureyre_". Erişim 23 Temmuz 2023.
https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1576954596408164353

X. "_Hadis_". Erişim 23 Temmuz 2023. https://twitter.com/_Hadis

X. "hergunhadis". Erişim 23 Temmuz 2023. <https://twitter.com/hergunhadis>

X. “_EbuHureyre_”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1513146619256004614

X. “_EbuHureyre_”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1513146546069594113

X. “_EbuHureyre_”. Erişim 23 Temmuz 2023.
https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1573363616488857601

X. “_EbuHureyre_”. Erişim 23 Temmuz 2023.

	https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1572278582029828096				
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1506326797901869060	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1600790459940745217	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1584947146981134343	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1568908912723894275	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1524131196636217344	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1572985908852400130	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_EbuHureyre_”. https://twitter.com/_EbuHureyre_/status/1598645726216609792	Erişim Tarihi:	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1577525455808352257	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1605794360393699328	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1522850998162763776	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1555819647794118657	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1514509577378742275	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1502476130678452224	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“_Hadis_”. https://twitter.com/_Hadis_/status/1597825953753100288	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“hergunhadis” https://twitter.com/hergunhadis/status/1563889142756306944	Erişim	23	Temmuz	2023.
X.	“hergunhadis”. https://twitter.com/hergunhadis/status/1608840337065230336	Erişim	23	Temmuz	2023.

X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1541073802100187136				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1537457475422629889				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1493253706833219587				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1536066563119382530				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1485643560850374659				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1533153317282627587				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1491094480040050690				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1480207744766394370				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1480222838707552262				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1563889142756306944				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1494023780267696132				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1569360126850498561				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1483469229286379525				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1563179469166313472				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1536746284370915329				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1558143545042771969				
X.	“hergunhadis”.	Erişim	23	Temmuz	2023.
	https://twitter.com/hergunhadis/status/1605205567932334080				

- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1578399767146528770>
- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1478788393098047491>
- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1554119765735510018>
- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1514981877756702734>
- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1497239976056025090>
- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1491456862579011598>
- X. “hergunhadis”. Erişim 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1513215237012475909>
- X. “hergunhadis”. Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2023.
<https://twitter.com/hergunhadis/status/1594747720668954627>
- Yenen, İbrahim “*Medya ve Din*”, din sosyolojisi, ed. Niyazi AKYÜZ. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012:423-433